

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1941.

Andra kammaren.

Nr 28.

Onsdagen den 7 maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Föredrogs följande till kammaren inkomna dödsbevis:

Härmed intygas, att Paulus Samuel Hedlund avlidit samt att dödsorsaken, enligt min uppfattning, varit den nedan angivna.

Enligt vad jag själv känner eller genom trovärdiga personer erfarit, inträffade dödsfallet i Stockholm den 4 maj 1941 kl. 17.30, och var den avlidnes ålder: 62 år; civilstånd: gift; samhällsställning: riksdagsman; bostad: Stockholm, Oscars församling, nr 23 Narvavägen.

Huvuddödsorsak: Hemorrhagia cerebri.

Stockholm den 6 maj 1941.

P. Hedenius.

leg. läkare.

På hemställan av herr talmannen beslöt kammaren att jämlikt § 28 riksdagsordningen till Konungen ingå med anmälan om den efter herr Hedlund i Häste inom kammaren uppkomna ledigheten; och blev ett i sådant avseende på förhand uppsatt skrivelseförslag, som upplästes, av kammaren godkänt.

§ 2.

I enlighet med kammarens därom den 30 nästlidna april fattade beslut företogs nu val av dels sex revisorer för deltagande i den granskning av statsverkets, riksbankens och riksgäldskontorets tillstånd, styrelse och förvaltning, som skall äga rum under innevarande år, dels ock sex suppleanter för dessa revisorer; och befunnos efter valförrättningens slut följande ledamöter av riksdagens andra kammare hava blivit utsedda till revisorer och suppleanter, nämligen

herr <i>Andersson</i> i Igelboda	till revisor	med	herr <i>Andersson</i> i	Prästbol	som suppleant,
» <i>Björklund</i>	»	»	» <i>Ward</i>	»	»
» <i>Carlström</i>	»	»	»	andre vice talmannen <i>Österström</i>	»
» <i>Gardell</i>	»	»	» <i>Westman</i>	»	»
» <i>Lindmark</i>	»	»	» <i>Persson</i> i	Falla	» » och
» <i>Lövgren</i>	»	»	» <i>Paulsen</i>	»	»

var och en med 168 röster.

§ 3.

I enlighet med kammarens därom den 30 nästlidna april fattade beslut företogs val av ej mindre tjugofyra valmän för utseende av dels fullmäktige i

Andra kammarens protokoll 1941. Nr 28.

riksbanken och riksgäldskontoret dels ock suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda bank och kontor än även sex suppleanter för dessa valmän; och befunnos efter valens slut hava blivit utsedda till

valmän:

herr *Andersson* i Falkenberg,
 » *Bergström*,
 » *Carlström*,
 » *Danielsson*,
 » *Eklund*,
 » *Fast*,
 » *Gustavson* i Västerås,
 » *Hagberg* i Malmö,
 » *Hilding*,
 » *Hällgren*,
 » *Isacsson*,
 » *Janson* i Frändesta,
 » *Kyling*,
 » *Liedberg*,
 » *Lindmark*,
 » *Mattsson*,
 fru *Nordgren*,
 herr *Olsson* i Mellerud,
 » *Paulsen*,
 » *Persson* i Tidaholm,
 » *Skoglund* i Doverstorp,
 » *Svensson* i Grönvik,
 » *Westman* och
 » *Vougt*,

var och en med 146 röster; samt

suppleanter:

herr *Andersson* i Löbbo,
 » *Wiberg*,
 » *Nilson* i Spånstad,
 fru *Gustafson*,
 herr *Ericsson* i Ätvidaberg och
 » *Nilsson* i Göingegården,
 var och en med 95 röster.

Ordningen mellan suppleanterna bestämdes, sådan den finnes här ovan angiven, genom lottning.

§ 4.

Justerades protokollsutdrag angående de i §§ 2 och 3 här ovan omnämnda valen.

§ 5.

Herr statsrådet *Wigforss* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:
 nr 214, med förslag till förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 15 juni 1934 (nr 264) om erkända arbetslöshetskassor, m. m.;
 nr 215, angående överlåtelse till Stockholms stad av det s. k. Bellevueområdet i Stockholm m. m.; och
 nr 218, angående anslag å tilläggsstat II till undersökning av de lokala olikheterna i levnadskostnaderna år 1941, m. m.

Propositionen nr 214 hänvisades genast, såvitt angick anslaget till Bidrag till erkända arbetslöshetskassor, till statsutskottet och i övrigt till behandling av lagutskott.

Propositionerna nr 215 och 218 remitterades genast till statsutskottet.

§ 6.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till behandling av lagutskott propositionen, nr 213, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 9 och 10 §§ lagen den 22 juni 1939 (nr 310) om sjukhusvård vid krig eller krigsfara; och

till statsutskottet propositionen, nr 216, angående anslag till vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus.

§ 7.

Föredrogs, punktvis, jordbruksutskottets utlåtande, nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställningar angående anslag till svenska vall- och mosskulturföreningen jämte i ämnet väckta motioner. *Anslag till svenska vall- och mosskulturföreningen.*

Punkten 1, angående bidrag till svenska vall- och mosskulturföreningen.

Uti innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:tt under punkt 97 av nionde huvudtiteln föreslagit riksdagen att till Bidrag till svenska vall- och mosskulturföreningen för budgetåret 1941/42 anvisa ett anslag av 194,000 kronor.

I samband därmed hade utskottet till behandling förehaft åtskilliga inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner.

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till de likalydande motionerna I: 60 och II: 98, till Bidrag till svenska vall- och mosskulturföreningen för budgetåret 1941/42 anvisa ett anslag av 205,500 kronor;

B. att motionerna I: 59 och II: 67, likalydande, samt II: 97 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid punkten hade fogats reservation av herrar *Gustafson* i Vimmerby, *Karlsson* i Munkedal och *Carlström*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 59 och II: 67, likalydande, I: 60 och II: 98, likalydande, samt II: 97, till Bidrag till svenska vall- och mosskulturföreningen för budgetåret 1941/42 anvisa ett anslag av 194,000 kronor.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr *Gustafson* i Vimmerby: Herr talman! Jag har tillsammans med två andra av jordbruksutskottets ledamöter fogat en reservation till den nu föredragna punkten och hemställer att i anslutning till denna reservation få säga ett par ord.

Det nu föredragna utskottsutlåtandet avser ju anslag till svenska vall- och mosskulturföreningen. Departementschefen har föreslagit, att det ordinarie

Anslag till svenska vall- och mosskulturföreningen. (Forts.)
anslaget för nästkommande budgetår skall uppföras med 194,000 kronor. Emellertid har det väckts motioner, i vilka man bland annat har hemställt, att ifrågakvarande anslag skulle ökas med 11,500 kronor för att möjliggöra bibehållandet av en konsulent för Norrlandsdistriktet, vilket förslag har tillstyrkts av utskottet. Vi reservanter ha emellertid icke kunnat ansluta oss till detta utskottets förslag. Jag erkänner gärna för min del och vill ge uttryck åt den meningen, att vall- och mosskulturföreningen givetvis fyller en mycket betydelsefull uppgift och att den därför också är förtjänt av statens understöd i all möjlig omfattning i sin verksamhet, men man kan dock icke komma ifrån, att man i nuvarande statsfinansiella läge måste tillse, att utgifterna icke springa alltför mycket i höjden. Man måste med andra ord tillse, att också föreningar sådana som denna, även om de fylla en mycket betydelsefull uppgift, skola röra sig inom en någorlunda normal anslagsram. Vi reservanter ha därför ansett, att man borde stanna för året vid de 194,000 kronor, som departementschefen har föreslagit.

Ehuru vi äro mycket medvetna om att det icke innebär någon rationell lösning, ha vi reservanter velat ifrågasätta, om icke föreningen skulle kunna ordna konsulentbefattningen i Norrland tillfälligtvis på det sättet, att man flyttade den konsulent, som nu tjänstgör i det södra distriktet, till Norrlandsdistriktet. Därest en sådan åtgärd viddoges såsom ett provisorium, skulle man kunna tänka sig, att konsulenterna i östra och västra distrikten toges i anspråk för att jämväl utföra förekommande arbetsuppgifter i det södra distriktet. Jag tror för min del, att det skulle vara möjligt för föreningen att, låt vara som ett provisorium, under ett år framåt upprätthålla sin verksamhet i tillfredsställande omfattning genom en dylik anordning.

Medan jag nu har ordet vill jag också passa på tillfället att säga en annan sak. Jag har uppmärksammat, att i de petita, som föreningen har gjort till Kungl. Maj:t rörande anslag för nästkommande budgetår, har man icke lagt upp frågan, jag höll på att säga på det tillspetsade sätt, som man sedan har gjort i den väckta motionen rörande Norrlandskonsulenten. Jag har anledning peka på detta förhållande, därför att jag vet, att motionen emanerar från vall- och mosskulturföreningen. I den ifrågakvarande motionen har man bland annat gjort gällande, att om icke föreningens anslag kunde ökas med ifrågasatta 11,500 kronor, skulle man få lov att draga in konsulentbefattningen i Norrland. Jag skulle för min del vilja ge uttryck åt den meningen, att därest man på sätt som har skett i motionen hade gjort gällande redan i föreningens framställning till Kungl. Maj:t, att föreningen icke hade möjlighet att upprätthålla konsulentbefattningen i Norrland, därest icke anslaget höjdes med 11,500 kronor, så skulle Kungl. Maj:t haft möjlighet att pröva och bedöma anslagsfrågan på ett helt annat sätt än som nu på grundval av föreningens petitaskrivelse var möjligt.

Jag skulle slutligen också vilja passa på tillfället att understryka en annan sak, som såväl utskottet som reservanterna ha anført, nämligen att det är synnerligen önskvärt, om man kunde komma fram till en rationalisering och en samordning av arbetsuppgifterna för föreningens konsulenter på det sättet, att konsulenterna kunde utföra arbeten och förrättningar avseende både mosskultur och betes- och vallkultur. Om man kunde ordna konsulentverksamheten på det sättet, skulle ju betydande besparingar kunna göras med avseende å traktamenten och resekostnader utan att föreningens verksamhet på något sätt skulle behöva bli lidande på den saken. Jag tror för min del, att det är synnerligen angeläget, att man kommer fram till en omprövning av dessa förhållanden.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Anslag till svenska vall- och mosskulturföreningen. (Forts.)

Herr **Ericsson** i Sörsjön: Herr talman! Tillsammans med en del andra ledamöter av denna kammare har jag avlämnat en motion, i vilken anhållits om ett anslag på 18,000 kronor för nästkommande budgetår i avsikt att därmed möjliggöra för svenska vall- och mosskulturföreningen att verkställa vissa undersökningar rörande skogsbetets värde för jordbruket. Lantbruksstyrelsen har för sitt vidkommande ansett, att medel borde anvisas för ändamålet, men på samma gång ifrågasatt, om icke dessa kunde utgå från anslaget till åtgärder för ökad skogsproduktion i Norrland och Dalarna samt från den del av anslaget till bidrag till förstärkning av ofullständiga jordbruk m. m., som är avsedd att användas till betesförbättringar.

Motionärerna hysa den uppfattningen, att den förordade undersökningen, grundad på ett försöksmässigt bedömande av skogsbetets produktionsvärde, är ett spörsmål av mycket stor betydelse. Avsikten är, att mot i försöksverksamheten framkomna värdebestämningar av skogsbetet ur jordbrukssynpunkt skola ställas i samma försöksverksamhet av skogsvårdens män konstaterade värdeminskningar i skogsproduktionen för att därigenom få fram sådana relationer mellan de två sätten för värdering av skogsbetet, att man har möjlighet att bilda sig en något så när tillförlitlig uppfattning om var och när skogsbetet är berättigat samt var och när det borde bli föremål för avlysning. För närvarande saknas det material, som är nödvändigt för att kunna på ett tillfredsställande och objektivt sätt bedöma hithörande förhållanden. Så länge man icke är villig att företaga de nödvändiga åtgärderna, blir det att så att säga famla sig fram i blindo, och framför allt blir det omöjligt att åstadkomma någon enighet mellan de olika intressen, som här beröras, innan de av motionärerna påyrkade undersökningarna företagas.

Från skogsmannahåll å ena sidan framhållas kraftigt de ekonomiska skadeverkningar, som vållas framför allt å växande ungskog genom skogsbetet, medan å andra sidan från jordbrukarhåll, och då alldeles särskilt i de norra delarna av landet, hävdas den meningen, att de påstådda skogsskadorna äro överdrivna och mer än väl kompenseras av det ekonomiska utbyte som skogsbetet ger.

För egen del hyser jag den uppfattningen, att det kommer att bli omöjligt att inom stora delar av de egentliga skogsbygdsområdena avlysa skogsbetet i allmänhet. Vi måste komma ihåg, att det överväldigande flertalet av brukningsdelarna till yttinnehållet äro så små, att de icke medgiva anordnande av s. k. kulturbeten. Skulle förbud mot skogsbete genomföras, skulle detta komma att medföra, att ett stort antal jordbrukare måste sluta sin verksamhet som sådana med därav följande icke önskvärda sociala återverkningar.

Jag beklagar för min del, att utskottet icke har ansett sig kunna vara med om ett bifall till den av mig m. fl. väckta motionen. Jag konstaterar emellertid, att utskottet har uttalat sig välvilligt i så måtto, att utskottet har medgivit, att det ändamål vartill medel begärts är beaktansvärt. På grund av detta utskottets välvilliga uttalande skall jag nu icke framställa något yrkande om bifall till motionen, men det är min avsikt att vid nästa års riksdag, om jag får leva och ha hälsan, som termen i allmänhet lyder, återkomma och ställa ungefär samma yrkande som är gjort i den av oss väckta motionen. Jag vill dock redan nu uttala den förhoppningen, att utskottet vid detta tillfälle icke skall endast prestera en välvillig motivering utan också gå in för ett bifall till en sådan motion.

Mot utskottets hemställan i övrigt har jag icke någon erinran att göra. Jag kan alltså icke dela reservanternas mening, att medel nu icke böra anvisas till ytterligare en konsulentbefattning i Norrland utöver vad Kungl. Maj:t har föreslagit.

Anslag till svenska vall- och mosskulturföreningen. (Forts.)

Herr **Sandberg**: Herr talman! Undertecknarna av motionerna nr 60 i första kammaren och nr 98 i denna kammare ha närmast tagit sikte på att bereda möjlighet för återbesättande av den konsulentbefattning i svenska vall- och mosskulturföreningen som blivit ledig den 1 juli 1940 i Norrlandsdistriktet. Vad herr Gustafson nyss yttrade angående det sätt, på vilket svenska vall- och mosskulturföreningen borde ha framställt sina önskemål beträffande anslagsbehovet, skall jag icke gå närmare in på. Jag vill bara understryka, att det för oss viktigaste är, att vi nå det syftsmål som jag nyss angav.

Jag tror, att vi kunna vara eniga om, att den verksamhet som svenska vall- och mosskulturföreningen nu bedriver fyller en mycket betydelsefull uppgift, då den är ägnad att främja en viktig del av produktionen i denna allvarliga tid. Jag skulle särskilt vilja understryka, att denna förenings verksamhet i Norrland varit av stor betydelse. Den har också rönt stor uppskattning av ortsbefolkningen. Den tjänsteman som slutade sin verksamhet vid den nyss angivna tidpunkten har — det vill jag begagna tillfället att understryka — utfört ett gott arbete. Bland annat ha de mosskurser som hållits i t. ex. Västerbottens län, i regel på ett par ställen varje sommar, varit väl besökta och av stor betydelse för myrodlingen. Det vore därför till mycket stor skada, om man skulle vara tvungen att inskränka den viktiga verksamhet som svenska vall- och mosskulturföreningen bedrivit i Norrland. Om någonting behövs, icke minst i Norrland, i denna tid, så är det, att allt vad göras kan göres för att förbättra vall- och beteskulturen samt myrodlingen.

Nu har också utskottet tillstyrkt en ökning av anslaget till vall- och mosskulturföreningen med 11,500 kronor, såsom jag och mina medmotionärer i vår motion ifrågasatt. Jag för min del ber att tacksamt få notera detta. Reservanternas vilja emellertid icke vara med om anslagsökningen. De vilja spara dessa medel. Jag tror, att det är en oklok sparsamhet. Man skall se till, att man inte låter snålheten bedra visheten. Nu vill jag ju samtidigt medge, att det får betraktas som en förmildrande omständighet, att reservanternas antytt en möjlighet att i alla fall tillgodose Norrlandsdistriktet. Det skulle ske genom att en konsulent från södra distriktet flyttades dit. Hans arbetsuppgifter finge då i viss mån övertagas av östra och västra distriktens konsulenter. Reservanternas säga emellertid, att det kan övervägas, huruvida en sådan anordning bör vidtagas. Det är alltså icke säkert att denna anordning kommer att vidtagas om reservanternas få sin vilja fram. Den innebär dessutom ett provisorium; det skulle vara en anordning tills vidare. Ett sådant provisorium blir dock till skada för de övriga distrikten, vilkas intressen bli tillbakasatta, och provisoriet blir knappast heller till nytta för Norrlandsdistriktet. Den konsulent, som flyttades dit, vore icke införsatt i de uppgifter, som där mötte honom.

Jag vill därför på grund av vad jag här anfört yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herrar *Lindmark*, *Hansson* i Vännäsby och *Petersson* i Gäddvik.

Herr **Carlsson** i Bakeröd: Herr talman! I denna punkt har utskottet även behandlat en av mig avgiven motion, som berör dyrtidstillägg åt vall- och mosskulturföreningens tjänstemän.

I 1940 års statsverksproposition hade medgivits ett dyrtidstillägg på 20 procent av grundlönen, men som följd av att statsanslaget sänkts ha vissa inskränkningar måst göras, och bl. a. ha dessa dyrtidstillägg under första hälften av budgetåret icke kunnat utgå med det procental som var avsett utan måst begränsas till 15 procent. Nu är emellertid denna fråga ordnad och resterande dyrtidstillägg har kunnat utbetalas, varför den främsta anledningen

Anslag till svenska vall- och mosskulturföreningen. (Forts.)

till min motion bortfallit. Det hade dock med hänsyn till den betydelsefulla verksamhet som det här gäller och de speciella förhållanden som råda för dessa tjänstemän givetvis varit önskvärt, att de i motionen framförda önskemålen kunnat förverkligas. Men utskottet har, med erkännande av att de skäl som anförts i motionen äro behjärtansvärda, dock ansett sig i nuvarande läge icke kunnat tillstyrka densamma. Då jag mycket väl förstår, att man under nuvarande förhållanden måste iakttaga den allra största sparsamhet på hithörande område, vill jag i detta avseende icke göra något yrkande.

Vad däremot reservanternas inställning till återbesättandet av en vakant konsulentbefattning angår, tillåter jag mig hävda, att återbesättandet av denna tjänst är en tvingande nödvändighet, om föreningens arbete för myrodlingen och vallkulturen i Norrland skall kunna fortsätta i rimlig utsträckning. Det gäller ju icke här att inrätta någon ny tjänst i föreningen eller att utöka befattningshavarnas antal, utan det gäller att återbesätta en befattning som sedan den 1 juli 1940 varit vakant, därför att föreningen har saknat ekonomiska möjligheter att tillsätta densamma. Den stora omfattning som föreningens verksamhet har i Norrland och de många arbetsuppgifter som finnas för föreningen på de stora vidderna däruppe hade mycket väl motiverat en utökning av antalet konsulenter, men detta kan givetvis för närvarande icke ifrågakomma. Dock måste enligt min uppfattning den vakanta konsulentbefattningen för myrodling och vallkultur i Norrland snarast möjligt återbesättas. Det är därför som jag, herr talman, på denna punkt ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Carlström**: Herr talman! Den punkt som vi nu debattera handlar egentligen om »en bortkommen konsulent». I den kungl. propositionen talas icke om denne bortkomne konsulent, och det vill synas, som om vederbörande, när man gjort upp sina petita, icke heller talat om denne. Men han har kommit nu efteråt motionsledes, d. v. s. man har framställt krav på en ersättare för den bortkomne. Det är alltså den saken det här gäller.

Jag är överens med de föregående talarna och med utskottsmajoriteten därom, att det är en viktig sak att det finnes tillgång på sakkunskap till jordbrukarnas undervisning, när det gäller sådan verksamhet som det här är fråga om. Men jag tror ändå, att det icke är så farligt, om det nu skulle visa sig, att man icke kan effektuera vad herr Sandberg kallade en förmildrande omständighet, nämligen att vi reservanter ville vara med om att, ifall så kunde ordnas, en konsulent under detta år skulle flyttas över från det södra distriktet till norrlandsdistriktet. Även om detta icke kan ske, så är det fråga om det är så bråttom med denna sak och om det skulle ske så stor skada, därest Kungl. Maj:t finge i vanlig ordning taga upp och ordna densamma.

Det är att observera, att detta anslag ingalunda är sänkt från föregående år. Det har visserligen tillkommit en del omständigheter, dyrtidstillägg och dylikt, men jag anser, att sådana här förslag borde i varje fall komma från regeringen, så att riksdagen icke behövde så här utan vidare på en motion gå in för att utöka anslagen på sätt som föreslagits. Det kan måhända påstås, att det icke är någon särskild sparsamhetssynpunkt som man företräder, om man säger, att denna sak kan vila ett år, ty vi reservanter äro naturligtvis också övertygade om att det måste bli en konsulent i stället för den som kommit bort. Men det är nödvändigt, att Kungl. Maj:t såväl här som på andra områden ser till, att organisationerna icke svälla ut. Det ha de alltid tendenser att göra. Vi gå in för en organisation av det ena eller andra slaget. Vi dela upp en organisation eller, som skett med denna vall- och mosskulturförening, vi omorganisera den. Det låter så vackert, när man begär en rimlig summa, men

Anslag till svenska vall- och mosskulturföreningen. (Forts.)
 efter något år stiger summan, och utan att det från början kanske varit meningen har den snart kommit upp till ganska stora belopp utöver vad man ursprungligen tänkt sig.

Jag vill också understryka en sak, som utskottet i sin helhet påpekat — vi reservanter äro också med här. Det sägs på sid. 5: »I detta sammanhang har utskottet velat giva uttryck åt den uppfattningen, att inom föreningen bör undersökas, huruvida en rationalisering av konsulentverksamheten kan åstadkommas. Enligt utskottets mening torde nämligen hittillsvarande uppdelning av konsulentarbetet på å ena sidan betes- och vallkultur samt å andra sidan myrodling kunna avvecklas och därmed sammanhängande dubblering av tjänstemän upphöra. Därigenom torde en ingalunda obetydlig besparing efter hand möjliggöras.» Jag vill särskilt understryka detta uttalande, ty det är ju visserligen bra, att vi här i landet ha lantbruksskolor, som varje år kläcka ut ett antal konsulenter. I regel är det ju så, att de som erhållit undervisning i dessa skolor icke gå ut och bliva enskilda jordbrukare. Det är ett mycket litet fåtal som bli det, utan de bli konsulenter, och det är uppenbart, att så småningom ökas dessas antal. Hushållningssällskapen och andra organisationer få då se till, att de taga hand om dem. Sedan komma hushållningssällskapen och organisationerna och klaga över att pengarna icke räcka till. Det är naturligtvis bra, om vi kunna hålla en konsulentverksamhet i den utsträckning som är nödvändig här i landet, men jag skulle tro, att man har specialiserat denna verksamhet över hövan. Jag skulle vilja gå så långt, att jag säger, att vi på det småländska höglandet knappast kunna tillgodogöra oss mer än vad en vandringsrättare kan slå i oss. Han vet så pass mycket, att kunna vi lära oss det, klara vi oss ett långt stycke. Jag menar alltså, att det är mot denna utveckling att ideligen utöka en sådan här verksamhet, som utskottet här i viss mån har velat reagera.

Nu förstår jag ju, att som denna sak ligger till är det fåfängt att i dag på denna punkt föra sparsamhetens talan här i kammaren. Men det är klart, att jag för min del icke har kunnat avstå från att jämte de övriga reservanterna uttala den meningen, att — även om jag går med på att det är nödvändigt, att konsulentverksamheten i Norrland i det långa loppet uppehålls i den omfattning som är behöfelig — det icke blir någon egentlig olycka, om man nu dröjer med denna sak och låter Kungl. Maj:t taga upp den till nästa år och då ordna densamma.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till reservanternas hemställan.

Herr **Sandberg**, som för kort genmäle erhöi ordet, yttrade: Herr talman! Herr Carlström synes medge, att det kanske icke är så alldeles säkert, att den anvisning som reservanterna giva kan komma att effektueras. Men han säger, att därmed är kanske ändå icke så stor skada skedd. Jo, herr Carlström, det är just vad det är. Varför skulle denna viktiga verksamhet avbrytas just inom det område där den har den allra största betydelsen? Den befattning som det här är fråga om har varit vakant från den 1 juli i fjol. Om den nu icke återbesättes på sätt som här kan ske genom bifall till utskottets hemställan, så vet man icke, hur det kommer att gå sedan. Den här saken kan riksdagen ordna utan att vänta på Kungl. Maj:t.

Vidare anförde

Herr **Liedberg**: Herr talman! Jag tror knappast, att herr Carlström är någon talesman för sitt landskap och ännu mindre för landet i övrigt, då han påstår, att man skulle vilja vara benägen att avstå från alla sakkunniga råd utöver vad en vandringsrättare kan giva. Jag säger detta med all uppskatt-

Anslag till svenska vall- och mosskulturföreningen. (Forts.)

ning av vandringsrättarnas förmåga och kunnighet. Herr Carlström har i denna debatt liksom i så många andra förfäktat sparsamhetssynpunkter. Detta är ju all heder värt. Men man kan i vissa fall spara på ett mycket dyrbart sätt, och jag tror, att det kommer att gå på det sättet, om herr Carlström här får sin vilja igenom. Jag skall, såvitt i min förmåga står, söka belysa saken.

Den bortkomne konsulenten har ju spelat en mycket stor roll, särskilt inom utskottet. Det förhåller sig så, att denna befattning är vakantsatt. Reservanterna ha då menat, att så länge befattningen är vakant gör ju föreningen en motsvarande besparing. Föreningen bör därför kunna klara sig bra, den bör kunna återbesätta befattningen o. s. v. Föreningen har nu haft tillfälle att inför utskottet framföra sina synpunkter och giva vissa av utskottet önskade upplysningar. Och såvitt jag kan förstå har det med fullt bindande bevisning styrkts, att föreningen trots denna vakanssättning inte kan klara sig. Utgifterna på andra håll ha nämligen — på grund av förhållanden, varöver föreningen inte kunnat råda — i hög grad ökats. Jag skall tillåta mig att nämna några siffror. Resekostnadsanslaget är nedsatt från 36,000 kronor till 25,000 kronor. Det finns ingen möjlighet att klara resekostnaderna med detta belopp. Man får lita till enskild offervillighet. Det finns ett sätt att klara saken, nämligen att konsulenterna resa endast till sådana som betala resorna till förrättningsstället. Men det är ju inte meningen att föreningen skall arbeta på det sättet! Föreningen skall arbeta framför allt för mindre jordbrukare, för mindre bemedlade. Anslaget bör bereda föreningen möjlighet att på ett billigt sätt ställa sin sakkunskap till förfogande. För tryckning har man beräknat 14,000 kronor i stället för 16,000 kronor. Detta betyder kanske inte fullt så mycket. Men man har överhuvud taget gått mycket hårt fram. Man har avslagit önskemålet om förhöjt dyrtidstillägg. Forsöksverksamhetens kostnader, som tidigare beräknats till 35,000 kronor, ha nedskurits till 20,000 kronor.

Man kan inte komma ifrån administrationskostnader, kostnader för att uppehålla institutionen, bränslekostnader o. s. v. Man har demonstrationsfält ute i bygderna, vilka anses mycket nyttiga, då det gäller för föreningen att föra ut sina rön och erfarenheter i praktiken. Även dessa draga kostnader. Det är klart, att detta belopp på 11,500 kronor inte avgör hela föreningens verksamhet. Men vill man, att någon viktig del av verksamheten skall, om inte helt slopas och förkvävas, så dock inskränkas, bör man naturligtvis rösta för reservationen. Vill man däremot, att verksamheten skall uppehållas i full utsträckning, bör man biträda utskottets förslag.

Det är ganska egendomligt ibland med anslagsfrågorna här i riksdagen. Man kan bevilja miljoner och åter miljoner till i och för sig mycket behjärtansvärda ändamål utan att det diskuteras ett ord om saken. För att nämna en annan för landsbygden mycket viktig fråga, så anslagos vid fjolårets urtima riksdag 5 miljoner kronor till landsbygdens elektrifiering. I år har anslaget upptagits till samma belopp. Det är säkert väl använda pengar. Dessa 10 miljoner kronor ha emellertid överhuvud taget knappast diskuterats. Men i detta fall, där det gäller några tusen kronor, anser man sig böra gå den yttersta sparsamhetens väg. Jag undrar, om detta är ändamålsenlig och klok sparsamhet. Jag undrar också, om det kan vara klok sparsamhet att just i dessa tider draga in anslaget till en verksamhet, som i så hög grad är ägnad att understödja och uppehålla vår livsmedelsproduktion. Svenska vall- och mosskulturföreningen har oerhört stora uppgifter att fylla. Finns det några marker här i landet, som i speciell grad äro otillräckligt utnyttjade — vare sig de äro odlade men inte rationellt brukade eller inte alls odlade — så är

Anslag till svenska vall- och mosskulturföreningen. (Forts.)
det väl mossmarkerna. Detta gäller i alldeles särskild grad Norrland, och riksdagen har ju alltid varit lyhörd för det norrländska jordbrukets behov. Vad beträffar vallkulturen har det påvisats, att ett rationellare utnyttjande av våra slätter- och betesvaller skulle kunna uppväga den import av utländskt kraftfoder, från vilken vi nu äro avstängda. Jag nämner detta för att belysa storleksordningen på de problem, som föreningen har att syssla med.

Som kammarens ledamöter ha sig bekant har föreningen bildats genom sammanslagning av två tidigare verksamma föreningar, mosskulturföreningen samt betes- och vallföreningen. Vid sammanslagningen — som var till ömsesidig båtnad för föreningarna och, skulle jag tro, för de ändamål för vilka föreningarna verkade — sammanfördes ett antal tjänstemän, vilka voro specialiserade på olika områden. Nu förutsätter man från reservanthållet, att man utan vidare skulle kunna flytta över, låt oss säga en betes- och vallspecialist i 50-årsåldern, som hela sitt liv verkat i södra och mellersta Sverige, till Norrland, där han plötsligt skulle bli specialist på de norrländska moss- och myrödlingarna. Detta är en sak, som knappast kan gå på en gång. Som herr Carlström påpekade, har emellertid utskottet framhållit önskvärdheten av att föreningen vid nytillsättningar av befattningshavare försöker få allround-folk, som kan både det ena och det andra. Jag är övertygad om att föreningen inte har något att erinra mot detta utan tvärtom kanske skulle ha inriktat sig därpå även utan utskottets påpekande. Föreningens verksamhetsområde är inte större än att en persons sakkunskap bör kunna sträcka sig någorlunda över det hela. Detta är ju emellertid en sak, som inte kan ordnas omedelbart utan som får ställas på framtiden.

Jag har, herr talman, med det anförda velat draga mitt strå till stacken för att påvisa, vilket behov föreningen fyller och vilken ytterligt betydelsefull verksamhet den bedriver. Som jag redan sagt tror jag, att det skulle vara synnerligen olyckligt, om sparsamhetsivern på vissa håll här i riksdagen skulle taga sig ett sådant uttryck, att man beskure verksamhetsmöjligheterna för en institution, som är i hög grad betydelsefull för folkförsörjningen både nu och i framtiden.

Jag ber med dessa ord att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Carlström** erhöll ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! I anledning av vad herr Liedberg yttrade till mig vill jag påminna om talaren, som påstod, »att om man inte finge överdriva, vore det inte lönt att säga någonting». Vi ha kanske litet var, och även jag, fallenhet för att överdriva. Jag har emellertid *inte*, som herr Liedberg gjorde gällande, sagt, att jag helst skulle vilja avliva hela konsulentinstitutionen, och att vi inte skulle behöva några konsulenter i Småland. Jag sade i mitt anförande, att det är angeläget, att vi få den sakkunskap *vi behöva*. Vidare sade jag, att vi småbrukare nere i Småland måhända knappast kunna tillgodogöra oss allt vad en vandringsrättare kan lära oss — nota bene om han är duktig. Om han inte är det, kan det ju göra detsamma. Jag har alltså inte, herr Liedberg, sagt, att jag vill avskaffa denna undervisning.

Vad sedan beträffar herr Liedbergs uppläggning av hela problemet, är det en sak, som jag låter gå vidare till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet.

Härefter yttrade

Herr **Jacobson**: Herr talman! Det är verkligen beklagligt, att denna fråga genom olyckliga omständigheter blivit så kolossalt tillkrånglad. Den är ju i

Anslag till svenska vall- och mosskulturföreningen. (Forts.)

och för sig mycket enkel. Det ligger ju så till, att sedan vår konsulent i Norrland blivit utnämnd till en annan befattning, har tjänsten stått vakant. Pengar, anslagna av riksdagen, ha funnits, men på grund av de ökade omkostnaderna, som härröra av kristiden, har föreningen ansett sig behöva pengarna till andra ändamål. Skall nu Norrland bli lidande på denna historia och berövas sin konsulent?

Herr Gustafson i Vimmerby säger, att vi måste taga hänsyn till det statsfinansiella läget. Men jag har varit med, när herr Gustafson på samma avdelning i jordbruksutskottet yrkat på förhöjning av ett av Kungl. Maj:t föreslaget anslag med ända upp till 100,000 kronor. Då har det inte varit något tal om det statsfinansiella läget! Men när det här är fråga om ett anslag till Norrland på 11,500 kronor, då, mina damer och herrar, kommer herr Gustafson i Vimmerby och säger, att vi måste ta hänsyn till det statsfinansiella läget.

Herr Gustafson i Vimmerby talar vidare om att man kan flytta över konsulenten i södra distriktet till Norrland och fördela hans arbetsuppgifter på konsulenterna i de östra och västra distrikten. Men herr Gustafson vet mycket väl, att när den frågan var uppe inom utskottet, påvisade herr Liedberg, som är inne i förhållandena, att en sådan lösning är omöjlig, därför att konsulenterna äro antingen för gamla eller också olämpliga på annat sätt.

Herr Carlström frågar, varför det är så brådskande att tillsätta denna befattning. Ja, när skulle det vara bråttom, om inte just nu? Vår försörjningsfråga befinner sig just nu, vilket herr Carlström borde ha reda på, i ett sådant läge, att situationen när som helst kan bli kritisk.

Att säga att organisationen sväller ut, om denna befattning tillsättes, är oriktigt. Befattningen har funnits tidigare, och man kan därför inte tala om någon utsvällning av organisationen.

Jag erinrar även om att första kammaren i onsdags bifallit utskottets förslag.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Gustafson** i Vimmerby erhöll ordet för kort gemäle och anförde: Herr talman! Herr Jacobson försökte göra ett stort nummer av att jag vid innevarande riksdag varit med om att inom jordbruksutskottet yrka på en förhöjning av ett begärt anslag med 100.000 kronor. Detta gällde anslaget till hushållningssällskapen. Ja, herr Jacobson, jag har verkligen gjort det. Men herr Jacobson får vara vänlig att beakta, att den anslagsökning på 100,000 kronor, som jag anslöt mig till, avsågs att fördelas på samtliga hushållningssällskap i riket. Och avsikten med anslagsökningen var att hushållningssällskapen skulle få möjlighet att uppehålla sin verksamhet i något större omfattning än som naturligen annars skulle bli fallet. Jag vill framhålla, att varje hushållningssällskap i allmänhet har lika många tjänstemän som svenska vall- och mosskulturföreningen.

För övrigt vill jag understryka, att jag med mitt inlägg i debatten här i dag inte på något sätt avsett att förringa svenska vall- och mosskulturföreningens verksamhet. Jag har alltid uppskattat och kommer även i fortsättningen att högt skatta denna verksamhet. Jag har heller inte genom mitt ståndpunktstagande velat på något sätt gå emot Norrlandsintressena. Det bör herr Jacobson förstå därav, att jag sagt, att vi om så erfordras få avstå konsulenten i det södra distriktet för att han skall kunna fullgöra arbetsuppgifterna i det norrländska distriktet.

Anslag till svenska vall- och mosskulturföreningen. (Forts.)

Herr **Jacobson**, som jämväl för kort genmäle erhöll ordet, yttrade: Herr talman! Herr Gustafson i Vimmerby förklarar, att när det gällde anslaget på 100,000 kronor behövde vi inte taga hänsyn till det statsfinansiella läget, därför att det anslaget skulle fördelas på samtliga hushållningssällskap i riket. Herr Gustafson i Vimmerby menar alltså, att om ett anslag skall fördelas på hela riket, behöva vi inte bry oss om det statsfinansiella läget, men när det som här gäller ett anslag, som speciellt skall tillgodose Norrland, måste vi taga hänsyn därtill, hur litet anslaget än är.

Härpå anförde:

Herr **Karlsson** i Munkedal: Herr talman! Jag begärde ordet i anledning av herr Liedbergs yttrande, att svenska vall- och mosskulturföreningens verksamhet skulle förkvävas, om kammaren skulle följa reservanternas förslag. Jag kan försäkra, att reservanterna inte åsyfta att förkväva föreningens verksamhet. Men reservanterna hävda, att det före återbesättandet av denna konsulentbefattning tarvas en översyn av verksamheten. Det skulle inte skada utan tvärtom gagna saken, om frågan om befattningen toges upp till prövning. Specialiseringen har ju nu drivits så långt, att de konsulenter, som arbeta på Smålands mossar, sägas inte vara användbara uppe i Norrland. Vi mena, att man för att spara på statens medel bör söka åstadkomma en anordning, som gör det möjligt att flytta konsulenterna mellan olika orter.

Reservanterna ha vidare den uppfattningen, att det under inga förhållanden kan hända någon större olycka, om deras linje följes. Ty om det skulle visa sig vid den utredning som vi förorda, att frågan är av brådskande natur, finns det ju möjlighet för jordbruksministern att redan vid början av nästa års riksdag komma med förslag i ärendet.

Man har nu gjort denna fråga till en stor Norrlandsfråga och även en folkförsörjningsfråga. Det är under sådana förhållanden nästan lönlöst att söka få några förnuftiga synpunkter på frågan, ty då rusar man i väg utan att egentligen överväga de ekonomiska konsekvenserna. Så fort det blir tal om folkförsörjningsberedskap och Norrland är man inte böjd för att överväga ekonomiska realiteter, den saken har man långt före detta kunnat konstatera. Frågan är inte av den storleksordning som utskottets talesmän och även andra velat göra gällande. Vi reservanter äro av den uppfattningen, att även om riksdagen i dag följer utskottets förslag, vilket den måhända gör, kan ifrågasättande konsulentbefattning knappast hinna tillsättas förrän låt oss säga först vid nästa årsskifte eller däromkring. Det tar sin tid innan vederbörande kunna bli färdiga. Vad den här konsulenten skall kunna uträtta för folkförsörjningen under detta år är sålunda svårt att förstå. Men följer man reservanternas förslag är det möjligt, att man kan få en mera välgrundad motivering för att få konsulentbefattningen tillsatt exempelvis någon gång under vintern eller våren nästa år, om det vid utredningen skulle visa sig, att saken brådskar.

Detta är några skäl, som kanske ej berörts av de reservanter som tidigare yttrat sig. Jag har därför velat framföra dem till kammarens begrundande.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr **von Seth**: Herr talman! Frågan om tillsättandet av denna konsulent har förorsakat en fejd mellan Västerbottensbänken, å ena, och herr Carlström och herr Gustafson i Vimmerby på Smålandsbänken, å andra sidan. Det är inte som smålänning jag nu vill yttra mig utan i egenskap av ledamot i styrelsen för svenska vall- och mosskulturföreningen. Jag kan för kammaren betyga, att det är både nyttigt och nödvändigt, att denna konsulent blir anställd. Särskilt

Anslag till svenska vall- och mosskulturföreningen. (Forts.)

vill jag understryka den siste ärade talarens påpekande, att om riksdagen i dag fattar beslut om befattningens tillsättande, innebär inte detta att befattningen omedelbart kommer att tillsättas. Det kan kanske dröja åtskilliga månader. Det är därför viktigt, att årets riksdag fattar beslut i frågan.

Jag har, herr talman, med det sagda velat understryka betydelsen av att ett positivt beslut fattas i dag, och jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkterna 2 och 3.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 8.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av domänverkets skogsindustriella rörelse jämte i ämnet väckt motion; och anförde därvid:

Herr **Carlström**: Herr talman! I denna fråga har jag till utskottets utlåtande fogat en reservation; den gäller en del av motiveringen. Genom den föreslagna omorganisationen skulle domänstyrelsens affärsverksamhet överflyttas på ett särskilt för ändamålet bildat bolag. Därigenom skulle, som det uttalas såväl i propositionen som i utskottets utlåtande, vinnas, att denna verksamhet kunde bedrivas efter samma linjer som ett enskilt företags. Jag har naturligtvis ingenting emot, att så sker, och har intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan. En fråga i samband med denna omorganisation är emellertid ganska besvärlig att lösa, nämligen frågan om pensionering av arbetarna. Utskottet har i likhet med departementschefen och utredningsmannen framhållit, att en rubbning i pensionerna för de arbetare eller andra befattningshavare, som äro anställda hos domänverket och övergå i bolagets tjänst, skäligen icke kan ifrågakomma. Som saken nu ligger till, finner jag det nästan omöjligt att härvidlag tänka sig någon annan utväg än den, som utskottsmajoriteten föreslagit, men det är att observera, att, när man nu skall driva detta företag på samma sätt som ett enskilt företag, så inställer sig frågan, hur man skall ordna pensioneringen av övriga arbetare, som anställas i bolagets tjänst. Utskottet har bland annat anfört: »De anställningsformer som gälla för den statliga verksamheten lära sålunda icke kunna anses lämpade för ett rent affärsföretag av det slag som nu är i fråga.» Detta är nog alldeles riktigt. Man förstår utan vidare till vilka konsekvenser det skulle leda, om ett enskilt på detta område verksamt företag skulle, liksom domänverket hittills gjort, pensionera sina arbetare med belopp, varierande mellan 1,500 kronor och 1,800 kronor om året efter uppnådda 63 års ålder. Det gäller att ordna saken så, att bolaget icke i framtiden ådrager sig alltför stora utgifter.

Beträffande de yttranden över förslaget, som återgivits i propositionen, vill jag framhålla, att statskontoret ansett det önskvärt, att pensioneringsspörsmålet göres till föremål för en allsidig utredning, innan organisationsfrågan slutligen avgöres. Statens pensionsanstalt — jag lämnar därhän, om anstalten riktigt uppfattat utredningsmannens förslag — yttrar (sid. 33 i propositionen): »Det har i utredningen förutsatts, att pensionsvillkoren för arbetarpersonalen skola bliva i huvudsak desamma som för arbetare i statens tjänst.»

Omorganisation av domänverkets skogsindustriella rörelse.

Omorganisation av domänverkets skogsindustriella rörelse. (Forts.)

Anstalten synes därvid icke ha beaktat den skillnad, som gjorts mellan förutvarande och nyanställda arbetare. Anstalten yttrar vidare: »Som bolagets årliga avsättningar beräknats utgöra omkring 500,000 kronor och de anställdas årliga bidrag synas kunna uppskattas till omkring 150,000 kronor, skulle man alltså — och detta vare sig pensioneringen ordnas genom pensionskassa eller genom pensionsstiftelse — hava att räkna med fondräntor till belopp av omkring 850,000 kronor, efter 3 procent motsvarande en fond av närmare 30,000,000 kronor. Utöver de årliga avsättningarna av 500,000 kronor skulle bolaget hava att bestrida dyrtidstillägg å pensionerna. Under förutsättning av 15 procent dyrtidstillägg skulle härför åtgå omkring 225,000 kronor.» — Slutligen säger pensionsanstalten:

»I betraktande av de ekonomiska konsekvenserna finner pensionsanstalten det näppeligen rimligt att söka bilda ett med enskild skogsindustri i räntabilitet jämförbart bolag för domänverkets skogsindustriella rörelse, om de hos bolaget anställda skola tillerkännas de i utredningen förutsatta pensionsförmånerna.» Nu har ju departementschefen föreslagit, att frågan skall lösas under hand, och han har icke närmare gått in på de principer efter vilka lösningen skall sökas. Utskottet har uttalat, att utskottet för sin del icke har något emot detta. Utskottet tillägger emellertid: »Utskottet utgår emellertid härvid från att pensionsfrågan ordnas på ett tillfredsställande sätt och under hänsynstagande till personalens berättigade intressen.» Jag har givetvis ingenting att invända emot, att denna fråga ordnas på ett för personalen tillfredsställande sätt, men jag anser, att det kommer att bli oerhört svårt att beträffande pensionsförmåner göra skillnad mellan förutvarande och nytillkommande arbetare. Jag har i min reservation understrukit angelägenheten av, att denna sak ordnas med behörig hänsyn till de vittgående konsekvenser, som kunna uppkomma, ifall bolagets verksamhet verkligen skall drivas som ett enskilt företags. Bolaget blir ju icke ett monopolbolag. Det skall driva rörelse i vitt skilda delar av landet och i ganska stor utsträckning. Jag tror, att det är skäl i att se till vad som kan göras för att hindra bolagets verksamhet att antaga sådana proportioner, att kostnaderna bliva alltför höga.

Herr talman, jag har icke ansett mig kunna underlåta att i detta sammanhang framföra dessa synpunkter. Jag har intet yrkande.

Under detta anförande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **Andersson** i Tungelsta: Herr talman! Herr Carlström framställde icke något yrkande. Jag kan därför i huvudsak inskränka mig till att yrka bifall till utskottets hemställan. I sammanhang med den omorganisation av domänverkets skogsindustriella verksamhet, som Kungl. Maj:t här föreslagit och utskottet tillstyrkt, så har ju fråga uppkommit om hur man skall ordna med pensioneringen av den personal, som icke är berättigad till pension från domänverket. Beträffande övrig personal har av såväl departementschefen som utskottet ansetts självklart, att en rubbning av pensionsförhållandena icke kan ifrågakomma. Utskottet yttrar vidare: »Beträffande pensioneringen av de anställda, vars pensionsförhållanden äro oreglerade vid bolagets övertagande av rörelsen, liksom av den personal, som därefter anställs hos bolaget, vill utskottet icke motsätta sig departementschefens förslag att frågan om dessa personalgruppers pensionering tills vidare lämnas öppen och i första hand blir beroende av en uppgörelse mellan bolagets ledning och personalen. Utskottet utgår emellertid härvid från att pensionsfrågan ordnas på ett tillfredsställande sätt och under hänsynstagande till personalens berättigade in-

Omorganisation av domänverkets skogsindustriella rörelse. (Forts.) tressen.» Det är detta sista uttalande, som herr Carlström har vänt sig emot. Det återfinnes icke i den reservation, som han avgivit. För flertalet av utskottets ledamöter torde en av förutsättningarna för att utskottsmajoriteten gått med på att tillstyrka att pensionsfrågan lämnades öppen varit, att utskottet gjorde ett uttalande, att pensionsfrågan borde ordnas på ett tillfredsställande sätt och under hänsynstagande till personalens berättigade intressen. Därest detta statliga företag skulle ordna pensionsfrågan för sina arbetare och befattningshavare på ett bättre sätt än vad som brukar ske inom privata industriföretag — jag hoppas, att bolaget gör det — så tror jag icke riskerna bli så stora, som herr Carlström ville göra gällande. Jag tror i stället, att det skulle verka ganska välgörande, om man från bolagets sida ville föregå med gott exempel i detta avseende.

Herr talman! Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr **Carlström**, som för kort genmäle erhöi ordet, yttrade: Herr talman! Staten är ju landets främste arbetsgivare, och det är ju uppenbart, att litet var hyser den uppfattningen, att staten bör föregå med gott exempel, men det är å andra sidan också uppenbart, att det bör råda en viss jämlikhet i pensionshänseende mellan jämförbara arbetaregrupper. Vi, som icke äro stats-tjänare, få vänta tills vi bliva 67 år, och ha vi inte sparat ihop något kapital då som sätter ned summan, så få vi 325 kronor eller någonting i den stilen om året i pension. I statens tjänst anställda arbetare få en pension, som mångdubbelt överstiger folkpensionen, och det är klart, att människorna ute i landet icke kunna undgå att reflektera över vem som är den bästa arbets-givaren. Det kan lätt uppstå svårigheter för enskilda arbetsgivare, om ett bolag, på grund av att det är nära lierat med domänstyrelsen, kan giva sina arbetare betydligt större pensioner än dem, arbetare i enskild tjänst kunna påräkna. Jag missunnar icke arbetarna en sorgfri ålderdom och skulle gärna se att alla kunde få pensioner jämförliga med de statsanställdas, men frågan är, herr Andersson, hur detta skall kunna ske.

Vidare anförde

Herr **Lövgren**: Herr talman! Jag har icke för avsikt att framställa något yrkande, men jag vill till kammarens protokoll låta anteckna ett par synpunkter på det företag, som vi nu stå i begrepp att skapa. Jag tror för det första, att det hade varit riktigast att begränsa det företaget till att omfatta enbart de verk och anläggningar, som domänverket nu har i Norrbotten, och att låta bolaget ha sitt säte i det län, där det skall driva sin verksamhet. Nu blir det emellertid förmodligen så, att detta företag liksom alla andra träbolag får sitt säte i Stockholm, och jag tror icke detta kommer att bli till gagn för dess verksamhet, som till drygt $\frac{9}{10}$ kommer att vara förlagd till Norrbotten. Jag skulle önska, att de små sågverken längre söderut hade fått vara kvar under domänstyrelsens förvaltning. Å andra sidan skulle jag ha velat få till stånd en utvidgning av bolagets verksamhet i Norrbotten. Det kommer emellertid nu att bli så, att domänverket förvaltar skogarna och bolaget driver den industriella verksamheten. Resultatet blir förmodligen, att man kommer att få ständiga tråtor om hur råvaran skall prissättas, och detta kan icke vara till gagn för rörelsen. Enligt mitt sätt att se skulle det ha varit riktigast, att man lagt statsskogarna i Norrbotten under bolagets förvaltning, så att man fått en gemensam skogs- och industriförvaltning. Därigenom hade det blivit möjligt att på ett helt annat sätt för industriledningen träffa dispositioner till gagn för företaget. Med den uppdelning, som nu skall ske

Omorganisation av domänverkets skogsindustriella rörelse. (Forts.)
— skogarna skola stå under domänstyrelsens förvaltning, men den industriella verksamheten ställes under förvaltning av ett aktiebolag — blir organisationen otillfredsställande. Det kommer säkerligen att dröja ett decennium, innan man så småningom kommit till klarhet om den saken.

Herr talman! Jag har intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej. Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 9.

Ändring i 6 §
1 mom. krigs-
avlönings-
reglementet
ävensom an-
slag till de
värnpliktigas
avlöning.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 100, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående ändring i 6 § 1 mom. avlöningsreglementet den 15 juni 1939 (nr 278) för personal vid försvarsväsendet under krigstjänstgöring (krigsavlöningsreglementet) ävensom angående anslag till de värnpliktigas avlöning jämte i ämnet väckta motioner.

Kungl. Maj:t hade i proposition nr 136, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 7 mars 1941, föreslagit riksdagen att

dels antaga i berörda statsrådsprotokoll omförmälda förslag till förordning om ändring i 6 § 1 mom. avlöningsreglementet den 15 juni 1939 (nr 278) för personal vid försvarsväsendet under krigstjänstgöring (krigsavlöningsreglementet) och till lag om ändrad lydelse av § 7 lagen den 12 juni 1925 (nr 338) om värnpliktiga, vilka hysa samvetsbetänkligheter mot värnpliktstjänstgöring;

dels godkänna de ändrade grunder för värnpliktigas avlöning, vilka innefattades i vid förberörda statsrådsprotokoll fogade kungörelseförslag;

dels ock — med frågående av i statsverkspropositionen till 1941 års riksdag under fjärde huvudtiteln, punkterna 21, 65 och 104 gjorda förslag — å samma huvudtitel för budgetåret 1941/42 anvisa

under avdelningen C. Försvarskrafterna: Armén till De värnpliktigas avlöning ett förslagsanslag av 16,000,000 kronor,

under avdelningen C. Försvarskrafterna: Marinen till De värnpliktigas avlöning ett förslagsanslag av 2,000,000 kronor samt

under avdelningen C. Försvarskrafterna: Flygvapnet till De värnpliktigas avlöning ett förslagsanslag av 1,500,000 kronor.

Ifrågavarande proposition hade, såvitt angick förslaget till lag om ändrad lydelse av § 7 lagen den 12 juni 1925 (nr 338) om värnpliktiga, vilka hysa samvetsbetänkligheter mot värnpliktstjänstgöring, hänvisats till lagutskott och i övrigt behandlats av statsutskottet.

I samband härmed hade statsutskottet till behandling förehaft åtskilliga inom riksdagen väckta motioner.

I två likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren av herr *S. Linderot* (nr 75) och den andra inom andra kammaren av herr *Persson* i Stockholm *m. fl.* (nr 20), hade hemställts, att riksdagen i avvaktan på begärd utredning om förbättrad dagavlöning till värnpliktiga i allmänhet måtte besluta att höja dagavlöningen till värnpliktiga, som i vanlig ordning undergå rekrytutbildning, till 1 krona;

att höja dagavlöningen för övriga kategorier inkallade meniga (landstormsmän och övriga till beredskapstjänst inkallade och mobiliserade) till 2 kronor samt att i denna högre löneklass skulle inräknas värnpliktiga, tillhörande äldre årsklasser än 1939, vilka först nu underginge rekrytutbildning;

Ändring i 6 § 1 mom. krigsavlöningsreglementet ävensom anslag till de värnpliktigas avlöning. (Forts.)

Utskottet hemställde,
att riksdagen måtte

I. med avslag å motionerna I: 75 och II: 20, i vad de avsåge ändringar i krigsavlöningsreglementet, antaga vid statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 7 mars 1941 fogat förslag till förordning om ändring i 6 § 1 mom. avlöningsreglementet den 15 juni 1939 (nr 278) för personal vid försvarsväsendet under krigstjänstgöring (krigsavlöningsreglementet);

II. godkänna de ändrade grunder för värnpliktigas avlöning, vilka innefattades i vid berörda statsrådsprotokoll fogade kungörelseförslag;

III. besluta, att motionerna I: 76 och II: 168 samt II: 116, II: 117 och II: 118 ävensom I: 175 och II: 20, sistnämnda båda motioner, i vad de icke behandlats under I., måtte anses besvarade genom vad utskottet under II. hemställt;

IV. för budgetåret 1941/42 under fjärde huvudtiteln anvisa

a) under Försvarskrafterna: Armén till De värnpliktigas avlöning ett förslagsanslag av 16,000,000 kronor;

b) under Försvarskrafterna: Marinen till De värnpliktigas avlöning ett förslagsanslag av 2,000,000 kronor;

c) under Försvarskrafterna: Flygvapnet till De värnpliktigas avlöning ett förslagsanslag av 1,500,000 kronor.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr Persson i Stockholm: Herr talman! För värnandet av vårt lands nationella frihet torde ingen fråga ha större betydelse än spörsmålet om förbättrandet av soldaternas och matrosernas avlöningsförhållanden. Om denna fråga löses på ett rätt sätt, betyder det hundratals gånger mer för stärkandet av ärlig och verklig försvarsvilja och försvarskraft än all försvarspropaganda, alla radiotal, alla ordflöden om femte-kolonnare, alla försvarsmärken och alla mjölkflaskeinsamlingar tillsammansantagna. Ehuru man på ansvarigt håll velat blunda för saken, så är det i alla fall ett faktum, att ett folks försvarskraft icke kan mätas enbart genom att man räknar antalet förvärvade flygplan, krigsfartyg, kanoner och tanks. Om vapen anskaffas på bekostnad av ett dragligt liv för folkets breda massor och om soldaterna och matroserna finna, att de betraktas som någonting mindre värdefullt än de vapen, de kommenderas att betjäna, då sjunker värnkraften med varje anskaffat vapen, ty det är ändå folkets massa, det är de inkallade och deras anförvanter, som svara för den verkliga värnkraften, även om officerare och vapen kanske är det mest i ögonen fallande vid parader och vid försvarsutställningar.

Kammaren har nu att behandla en till regering och riksdag framställd begäran av många tusen inkallade från olika vapenslag. Vad är det dessa begärt? De ha begärt, att rekryterna, de yngsta bland de värnpliktiga, skola få sin avlöning höjd från 50 öre till 1 krona om dagen. Vidare ha de begärt, att övriga inkallade skola få dagavlöningen höjd från 1 krona respektive 1 krona 50 öre till 2 kronor per dag. Kan man kalla en sådan begäran för oblyg eller oskäligen? Naturligtvis icke! Det gäller här folk, som ryckts bort från sitt förvärvsarbete. Det är folk, som fått lämna sina hemmavarande anhöriga att klara sig på familjepennningar och bostadsbidrag, vilka äro så blygsamt tilltagna, att de garantera de hemmavarande ekonomisk misär, och vilka äro så besvärliga ått erhålla, att man därvidlag med fog kan tala om en jätteskandal.

Ändring i 6 § 1 mom. krigsavlöningsreglementet ävensom anslag till de värnpliktigas avlöning. (Forts.)

De inkallade vid Svea livgarde ha i en skrivelse till Konungen redogjort för vad de skulle använda de 2 kronor till, som de begärt att få per dag. Vi ha i vår motion framhållit, att icke ens den mest fanatiska anhängare av en stramare livsföring torde vilja förmäna de värnpliktige att tillgodose de behov, som de omnämna i sin skrivelse. Men kostnaden för de behoven uppgår, noga specificerad, till 58 kronor 77 öre per månad, under det att den högsta avlöningen nu utgår och enligt utskottet är även för framtiden avsedd att utgå med 45 kronor per månad. Var och en, som själv fullgjort värnplikt, vet nog väl, att inkallelsen till kronans tjänst betyder icke hel försörjning. För gevärets vård erhålles allt som behöves -- det är ju nödvändigt för att det ej skall fördärvas. Men med medel för soldatens vård av den egna kroppen är det sämre beställt. Toalettartiklar, tvål, tandkräm, rakblad och mycket annat måste de värnpliktige av sina små dagspenningar själva bekosta. Ja, numera är det så, att till och med rengöringsmedel för tvätt av de så kallade permissionsskjortorna måste de värnpliktiga själva betala. Därtill kommer postporton, resor, nöjen -- om man nu vågar nämna detta utan att bli snävt på samma sätt, som tidningen Socialdemokratens medarbetare blev, när han hos en major påtalade en del missförhållanden i samband med de värnpliktiges permissionsresor. Den bälde majoren löste problemen lekande lätt; han anförde bara, att det är ingen som tvingar de inkallade att resa hem. På tal om att de värnpliktige icke erhålla ransoneringskort vid hemresa svarade majoren glatt och fräckt, att de hemmavarande äro nog så glada att få hem de utkallade, att de som komma hem nog få äta på deras ransoner.

Så ser en överste på de inkallades problem. Men en överste, som utövar militärtjänst som yrke, avlönas med 14,000 kronor om året, när han kommer i högsta löneklassen, plus tillägg för stegrade levnadskostnader; och därtill får han 270 kronor extra, om han befinner sig i beredskapstjänst. Dem däremot, som berövas hela sin inkomst av beredskapstjänsten, vill man icke ens giva 2 kronor per dag i kompensation för den saken.

Jag vill lämna ytterligare ett litet belysande exempel. Nyligen har det varit inryckning av rekryter vid Svea livgarde. Där anslogs helt enkelt en kompaniorder, enligt vilken varje värnpliktig ålades att köpa tandborste, tandkräm, glas för tandvården, nagelsax, rotborste, två skoborstar o. s. v. I lördags genomfördes en regelrätt inspektion för att kontrollera, att ordern blivit åttlydd. De värnpliktige invände, att de icke hade råd att göra alla de där uppköpen nu. Då undervisades de av befälet, som talade om för dem, att denna dagavlöning är icke en avlöning i vanlig bemärkelse: den är i första hand avsedd för nödvändiga inköp, icke för att springa på bio en gång i veckan, icke för att i första hand dricka kaffe o. s. v. Man kanske vill invända, att vad jag anført är bara bagateller. Men det är icke bagateller för dem, som kanske komma från arbetslösheten till militärtjänsten och sedan avlönas med 50 öre eller 1 krona om dagen.

Nu ha emellertid regeringen och utskottet tillmötesgått de värnpliktige så långt, att den lägsta avlöningen skall höjas med 50 öre och att värnpliktige, tillhörande 1938 års eller äldre årsklass, som nu först fullgöra rekryttjäntgöring, skola hänföras till andra krigslöneklassen efter 42 dagars beredskapstjänstgöring.

Det är bra, att de värnpliktige vunnit gehör för sina krav så långt, och också bra, att försvarsministern icke gjort sitt i statsverkspropositionen framlagda förslag om oförändrad dagavlöning helt till en prestigefråga utan låtit sig påverkas av de värnpliktiges krav. Men regeringens och utskottets förslag

Ändring i 6 § 1 mom. krigsavlöningsreglementet ävensom anslag till de värnpliktigas avlöning. (Forts.)

innebär, att de, som ha en dagavlöning på 1 krona 50 öre, icke skola få förhöjning, trots att levnadskostnaderna stegrats med 77 procent sedan 1915. Därmed ställes flertalet av de äldre inkallade, av vilka de flesta äro familjeförsörjare, ändå utanför de förbättringar, som de gått och väntat på.

Jag ber därför att få yrka bifall till motionen nr 20, i vad den innebär förslag om att även dessa sistnämnda kategorier skola få sin dagavlöning höjd med 50 öre per dag. Motionens yrkande sammanfaller också med vad de tusentals inkallade i petitionsskrivelsen till Kungl. Maj:t begärt.

Herr Ward: Herr talman! Det torde icke finnas någon anledning att ingå på någon diskussion angående det nu föreliggande ärendet. Den föregående talaren har själv vitsordat, att Kungl. Maj:t och utskottet ha gått de värnpliktiges önskemål till mötes. Han framhöll ju, att det var mycket tacknämligt, att man äntligen kunnat komma fram till en bättre ordning beträffande de värnpliktiges avlöning. Till den uppfattningen har såväl Kungl. Maj:t som utskottet kommit utan några som helst påtryckningar från vare sig den ena eller den andra sidan. Ärendet har handlagts med hänsyn till de nya förhållanden, som framträtt såväl i ekonomiskt hänseende som i fråga om de militära anordningarnas omfattning.

När man säger, att det blir en knapp ersättning, som de värnpliktige erhålla, är det sant. Men man bör i alla fall erinra sig, att samtidigt utgår till familjerna ett bidrag, som inom kort kommer att bli bättre än det för närvarande är.

Jag kan därför kort och gott säga, att det nu föreliggande utskottsutlåtandet och den proposition, varpå detta bygger, visa, att regering och riksdag väl behjarta de intressen, som man här har att taga hänsyn till. Jag tror också, att ett godkännande av det föreliggande utskottsförslaget kommer att hälsas med relativt bifall ifrån de värnpliktiges egen sida.

Jag ber, herr talman, att med dessa korta ord få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmanen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som innefattades i bifall till det av herr Persson i Stockholm under överläggningen framställda yrkandet; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 10.

Föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 101, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av vissa bostadsbyggnader för centrala torpedverkstaden m. m.;

nr 102, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare anslagsmedel för nytt utsjölodningsfartyg m. m.;

nr 103, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till uppförande av byggnader för tekniskt-vetenskaplig forskning; och

nr 104, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överskridande av den i kommerskollegii avlöningsstat under anslagsposten avlöningar till övrig icke-ordinarie personal upptagna delposten till grundavlöningar m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 11.

*Statens bidrag till hemvärns-
männens
utrustning.* Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 105, i anledning av väckta motioner angående statens bidrag till hemvärnsmännens utrustning.

Därvid anförde:

Herr **Lindberg** i Stockholm: Herr talman! Jag har begärt ordet icke för att göra annat yrkande än det utskottet kommit till utan i stället för att på sätt och vis understryka utskottets uttalande. Jag kan därutöver tillägga en fråga, som icke är berörd tidigare vare sig i motionerna eller i utskottets utlåtande.

När hemvärnsorganisationen inrättades, räknade man med att det skulle bli ett mycket stort intresse för densamma hos den svenska allmänheten. Det har också visat sig ett mycket starkt intresse för hemvärdet litet varstades i Sverige. Det är till och med så starkt, att man måste hålla igen, när det gäller antagande av hemvärnsmän. De börja bli många gånger flera än vad organisationen avser, att de skola vara.

Det är sålunda mycket bra detta intresse hos allmänheten för denna hemvärnsorganisation. Jag tror, att ingen har anledning att klaga över den saken. Det är emellertid så, att det för de enskilda hemvärnsmännen många gånger är mycket stora svårigheter att skaffa sig den utrustning, som icke staten består. Det är på den punkten nödvändigt, att någonting göres från skilda håll för att den enskilde skall slippa de alltför stora kostnader, som äro förknippade med att vara hemvärnsman.

Utskottet har gjort ett uttalande, som går i den riktningen, att staten skulle bidraga till mera utrustning än vad som tidigare har varit fallet. I den mån det är möjligt för staten att göra det, tror jag också, att så kommer att ske. Enskilda och korporationer ha ju också arbetat för att skaffa en del av den erforderliga och nödvändiga utrustningen. När det gäller ammunitionen tror jag väl också, att staten kommer att anslå mera medel till inköp därav, så att de enskilda hemvärnsmännen ej få alltför stora kostnader för att uppöva sin skjutskicklighet.

Det är emellertid ett önskemål, som jag skulle vilja uttala i detta sammanhang, en hemställan närmast till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet, nämligen i vad gäller vapenanskaffningen. Ännu ha icke samtliga hemvärnsmän kunnat beväpnas; det är många som ännu sakna vapen. Det börjar på att gnissla litet här och var rörande den saken. Man säger bland annat, att det är ju icke stor idé att vara hemvärnsman och intressera sig för den saken, när man ej får de vapen, som man skulle behöva. Jag skulle vilja hemställa till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet, att allt, som göras kan, göres för att hemvärdet så snart som möjligt skall bliva beväpnat i den utsträckning, som är tänkt och avsedd från början.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! Jag tar till orda med anledning av den siste ärade talarens yttrande. Jag tillåter mig därvid först säga, att jag också ger min fulla anslutning till den motivering, som här från utskottets sida givits beträffande hemvärnsmännens utrustning. Jag för min del kan också understryka, att hemvärnsmännen böra ha samtliga sådana militära persedlar, som uteslutande komma till användning för tjänsten — det är egentligen ganska självklart. Och att de skola erhålla tillräckligt med ammunition för skjutskicklighetens uppövande och bibehållande är också naturligt.

Vad sedan beträffar vapenfrågan så är det visserligen sant, att en mindre del av hemvärdet ännu icke har kunnat få de erforderliga vapnen. Det beror ju

Statens bidrag till hemvärnsmännens utrustning. (Forts.)

derpå, att anslutningen till hemvärnsrörelsen blev långt större än vad man från början hade kalkylerat med. Man har icke funnit det vara någon anledning att avvisa fullgoda och lämpliga medlemmar, utan man har antagit praktiskt taget alla som anmält sig.

Att vi icke ha vapen för att fylla hela behovet, tror jag att var och en har förståelse för. Det skedde ju en åderlätning i våra vapenförråd härom året, som alla känna till. Dessutom har det skett en mycket kraftig ansvällning av vår reguljära armé. Där har ju kvantiteten ökats med låt mig säga 50 procent. Det är ju självklart, att detta medfört, att våra vapenförråd blivit utsatta för påfrestning. Det är ju också självklart, att den reguljära armén måste ha sin beväpning före hemvärnsrörelsen.

Men jag kan försäkra, att vapen i tillräcklig mängd och även av tillräcklig kvalitet äro redan beställda för hemvärnsrörelsens hela behov. Efter hand som industrien lyckas få fram leveranser kommer därför en ändring till det bättre att ske.

Herr Olovson i Västerås: Herr talman! Jag är icke motionär i detta hemvärnsärende. Jag tillhör heller icke statsutskottet och har följaktligen icke deltagit i ärendets förberedande behandling. Men jag är hemvärnsman, och det är därför som jag begärt ordet i frågan.

Det är självklart, att det icke i längden skulle kunna vara möjligt att upprätthålla ett hemvärn på det sätt, ur ekonomisk synpunkt, som det lades upp från början. Det har kanske heller ingen beräknat, att hemvärnsmannen sålunda skulle få hålla sig med en hel rad av artiklar, som han behöver under tjänstgöringen, och bekosta det själv. Jag är emellertid icke säker på, att folk i allmänhet räknar med eller gör sig något besvär med att räkna ut, att det verkligen för fattiga hemvärnsmän blir en ekonomisk börda, om hemvärnsmannen själv skall bekosta allt av egna medel med undantag av överdragsuniformen och beväpningen.

För vinterutrustningen kräves ju en hel del, t. ex. pjäxor och för tjänsten lämpliga vinterunderkläder, som hemvärnsmannen som civil knappast kan behöva. Det behöves för tjänsten vidare kartor och kartfodral — det är småslantar. Men man behöver åtminstone på varje grupp en kikare. Man behöver matbestick, man behöver kompass, skidor, cykel, ryggsäck, verktyg, spadar, yxor o. s. v. En icke ringa del av sådan behövlig utrustningsmateriel ha enskilda hemvärnsmän bekostat av egna medel. En kanske ännu större del har insamlats genom frivilliga bidrag från intresserade medborgare och företag inom de olika samhällena. Men klart är att sådan materiel förslites och behöver ersättas med ny, och man vågar knappast räkna med att gåvor skola komma att inflyta så kontinuerligt som behövdes. De enskilda ha offrat, därom kan jag vittna, och jag kan också vittna om att många fattiga män offrat gärna för den stora sakens skull. I tider som dessa får man också räkna med att många inte kunna — den arbetslöse t. ex. kan det icke — offra för detta ändamål. Men man har hittills offrat och gjort det gärna, i känsla av att statens tillgångar i dessa tider äro begränsade, varför man inte velat ställa anspråk på det allmänna.

De anvisningar, som i förevarande statsutskottsutlåtande ges, äro för hemvärnet enligt mitt förmenande fullt tillfredsställande och bli det ännu mer efter det uttalande, som här nyss gjordes av försvarsministern. Jag kan således betrakta denna dag som betydelsefull för hemvärnet.

Det är emellertid i detta sammanhang en sak som jag skulle vilja bringa i erinran, och det är att man måste se till att viljan att offra inte får en knäck av vad som sker. Det är enligt min mening välbetänkt, om man alltjämt uppehåller kontakten mellan hemvärnet och de olika samhällenas medborgare på

Statens bidrag till hemvärnsmännens utrustning. (Forts.)

det sättet att man anordnar frivilliga insamlingar till hemvärnets förmån, ty då komma medborgarna att känna sig på ett särskilt sätt meddelaktiga uti hemvärnets. — Emellertid, man bör se till att viljan att bringa offer inte får en knäck, men det är vad jag är rädd för skall kunna ske, om sådana händelser komma att upprepas som tidningarna för några dagar sedan hade att meddela. Jag syftar helt naturligt på den ganska bedrövliga väskleveransen till hemvärnets. Denna ombesörjdes av ett tämligen tvivelaktigt företag, under ledning av en man som blev känd, för att inte säga ökad, redan under förra världskriget. Ett slikt företag får tränga sig emellan statens inköpande organ och den hederlige och strävsamme företagaren och tillskansa sig en större inkomst för ingenting än vad företagaren fått för det utförda arbetet, därmed fördyrande tillverkningen av hemvärnets enkla ammunitionsväska med det dubbla! Jag föreställer mig, att det i detta land inte finns en hemvärnsman som — när han om söndag hänger på sig väskan och skall ut på övning — inte erinrar sig, att den enkla väskan fördyrats därför att ett jobbarbolag tillåtits tränga sig mellan företagaren och statens organ. Krisrevisionen har överlämnat saken till polisen för utredning. Målet om detta skoj må sålunda ha sin gång. Vad jag vill ha sagt är endast det, att det måste hädanefter ses upp, så att det handskas varligare med statens medel när det gäller inköp till försvaret. Sker inte detta och beivras icke uppenbart skoj, kommer viljan att offra att förkvävas.

Min önskan är sålunda att kammaren måtte bifalla utskottets hemställan och att den som makten haver låter kvasten gå för att sopa skojarna ur vägen.

I detta anförande instämde herrar *Pettersson* i Hällbacken och *Holm*.

Vidare yttrades ej. Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 12.

*Landsbygdens
elektrifiering.*

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 106, i anledning av väckta motioner om landsbygdens elektrifiering.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren, nr 86, av herr *V. Andersson m. fl.* och den andra inom andra kammaren, nr 76, av herr *Pettersson* i Dahl *m. fl.*, hade hemställts, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag avseende ett effektivare tillgodoseende av landsbygdens och i synnerhet de avlägsnare bygdernas behov av elektriskt ljus och kraft samt enhetligare och lägre taxor, som icke gynnade de stora förbrukarna; ävensom att i samband härmed frågan om förstatligandet av framställandet och tillhandahållandet av elektrisk energi för allmänhetens behov måtte upptagas till förutsättningslös omprövning.

Utskottet hemställde, att motionerna I: 86 och II: 76 ej måtte av riksdagen bifallas.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits av herrar *Svensson* i Grönvik och *Hansson* i Rubbestad.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr *Pettersson* i Dahl: Herr talman! Såsom varande motionär i frågan skall jag be att något få kommentera detta utlåtande. Till att börja med kanske jag skulle vara artig och uttala mitt tack till statsutskottet därför att det ägnat denna fråga så pass mycket uppmärksamhet som utskottet gjort, men kammaren förstår nog att jag ändå inte är riktigt nöjd med det resultat, vartill utskottet kommit.

Landsbygdens elektrifiering. (Forts.)

I motionen ha vi delat upp frågan i tre grupper. Vi hemställa således om ett effektivare och bättre tillgodoseende av landsbygdens och i synnerhet de avlägsnare bygdernas behov av elektriskt ljus och kraft, om enhetligare och lägre taxor, som icke så uppenbart gynna de stora förbrukarna som de nuvarande, och slutligen om en utredning rörande ett eventuellt förstatligande av hela vår elektriska energiförsörjning.

Statsutskottet har remitterat motionen till tre stora ämbetsverk, nämligen kommerskollegium, Svenska vattenkraftföreningen och vattenfallsstyrelsen. Jag tillåter mig följa den uppställning som utskottet här gjort, då jag nu vill kommentera yttrandena från dessa ämbetsverk.

Kommerskollegium erkänner, att det icke sällan kommer klagomål över tillämpade taxor. Dylika klagomål, säger man, kunna merendels bero på att vederbörande inte har möjlighet att sätta sig in i de olika taxornas innebörd, men kollegium vitsordar, att »fall otvivelaktigt hava förekommit, då klagomål, avseende annat än taxefrågor, varit befogade». Man erkänner alltså, att dessa klagomål många gånger kunna vara befogade. Sedan säger man, vilket också utskottet och de övriga ämbetsverken gjort, att elektrifieringen i vårt land är ganska välordnad. Gör man jämförelser med elektrifieringen i andra länder skulle jag nog tro att detta är riktigt, men denna omständighet inverkar väl inte på själva sakfrågan, som ju bör kunna lösas i alla fall. Kommerskollegium understryker, liksom också vi gjort i vår motion, att landets energiförsörjning inte är enhetligt ordnad, men framhåller — liksom de andra ämbetsverken — att ett förstatligande av denna stora apparat inte lämpligen kan genomföras.

Svenska vattenkraftföreningen anför, att erfarenheten visar, att förbrukarna i glesbygder äro mindre inställda på att sammansluta sig och gemensamt inköpa och själva distribuera kraften. Det är ganska naturligt, ty detta skulle bli förhållandevis dyrt för dem och förhållandevis dyrt för den energimängd, som de kunna konsumera. Föreningen säger, att av de privata kraftföretagen gjorda ganska stora investeringar i elektrifieringen inom områden med gles bebyggelse icke kunna bli räntabla, såvida icke en småindustri kan upparbetas.

I vår motion ha vi pekat på det förhållandet, att priset per kilowattimme kan variera så ofantligt mycket som det gör. Vi ha konstaterat, att priset per kilowattimme varierat mellan 5 och 40 öre. Vattenkraftföreningen säger, att priset vid en kraftstation i medeltal kan vara 1 öre per kilowattimme och i vissa fall stiga till 40 öre för en abonnent, som endast använder kraft under en mycket kort tid. Där har föreningen ganska kraftigt understrukt vår uppfattning, att det skiljer väsentligt på de energipriser som förbrukarna ha att betala.

Nu kan man naturligtvis ha olika mening om saken. Jag skall inte ett ögonblick bestrida, att den teorien är riktig som säger, att om företaget skall skötas affärsmässigt, man som nu måste debitera kraftpriset i förhållande till förbrukningen. Sedan är det en annan sak, som jag längre fram kommer in på, huruvida dessa prisrelationer kunna vara rättvisa.

Vattenkraftföreningen konstaterar vidare, att jordbruket av vår energimängd icke konsumerar mer än 4 %. Sett i det stora sammanhanget och jämfört med vad storindustrien konsumerar, ända upp till 76 %, är detta alltså blott en bråkdel. Och skall man endast handla rent ekonomiskt och icke ta hänsyn till något annat, som ämbetsverken och i viss mån också utskottet gjort, måste man naturligtvis arbeta med de olika priser som vi nu ha. Men då komma vi in på spørsmålet om det är möjligt för dessa privata företag att distribuera energimängden rättvisare än nu. Vi ha i vår motion framhållit, att även om man bibehåller det hittillsvarande systemet, att riksdagen vid olika tillfällen anvisar vissa belopp och kanske rättar till de värsta missförhållandena, så komma

Landsbygdens elektrifiering. (Forts.)

vi ändå inte fram till målet: »en rättvisare fördelning av denna vårt lands stora tillgång». Och därigenom komma vi icke dithän att jordbrukarna och de mindre välsituerade kunna i rikligare mått komma i åtnjutande av denna viktiga del av vår försörjning. Vi komma då också in på spörsmålet, om samhället som sådant har intresse av att dessa glesare bebyggda och avlägsnare orter bli elektrifierade och av att det göres något för de människor som bo och ha sin verksamhet där.

Vattenkraftföreningen framhåller i detta sammanhang, att om inte kraftföretagen få ha dessa storindustrier som konsumenter och uttaga dessa olika priser, kanske dessa gå över till en annan energiförsörjning, till ångkraft, drift med kol alltså. Jag tror inte så mycket på detta argument; jag anser det icke vara mycket värt. På tal om förstatligandet anser föreningen, att den interpellation, som undertecknad framställde i riksdagen för något år sedan, inte kunde vara tillräcklig anledning att socialisera hela kraftalstringen och distributionen för allmänhetens behov. Det är ju klart, att just den händelse, som gav mig anledning till interpellationen, icke är ett tillräckligt skäl för åtgärden, och det har naturligtvis icke heller varit motionärernas mening. Men tillsammans med det förhållande, som låg bakom interpellationen — och vattenkraftföreningen har ganska kraftigt understrukit, att det var en oriktighet som ifrågasvarande bolag den gången begick — bli de sammanlagda argumenten för en socialisering så många och vägande, att de böra kunna vara skäl nog för dess genomförande.

Vattenfallsstyrelsen påpekar, att »den landsbygdselektrifiering, som återstår, är i stort sett den ekonomiskt mest betungande», och det är klart att de längst bort belägna och glesare bebyggda orterna härvidlag komma i efterhand. Sedan gör man emellertid ett mycket viktigt erkännande: »Även speciellt svår-elektrifierbara bygder böra medtagas i de fall, då tillgången på elektrisk kraft utgör en särskilt värdefull lättnad i eljest hårda levnadsvillkor.» Nu skulle jag verkligen vilja ifrågasätta, om det överhuvud taget finns fall, då tillgången på elektrisk kraft inte utgör »en värdefull lättnad i eljest hårda levnadsvillkor». Det är just detta argument vi vilja understryka, att för att göra de avlägsnare bygderna litet mera beboeliga och göra tillvaron litet mera draglig där, är elektrifiering en mycket viktig del av de allmänna samhällsvårdande åtgärderna. Vattenfallsstyrelsen säger vidare, att ett förstatligande av kraftförsörjningen inte kan avhjälpa de just nu aktuella svårigheterna. Jag skall gärna erkänna, att elektrifiering inte kan genomföras så hastigt, men det är också självklart, att om inte en utredning blir påbörjad någon gång, så dröjer det ändå längre innan svårigheterna avhjälpas.

Det är dessa yttranden som ligga till grund för utskottets hemställan, och det är alltså på dessa skäl utskottet har att bygga sin motivering, som jag även skall tillåta mig att något kommentera. Utskottet har först sagt, som ämbetsverken framhålla, att vi här i vårt land äro tämligen gynnsamt ställda ifråga om elektrifiering i jämförelse med förhållandena i andra länder. Utskottet kommer till det resultatet, att de kapitalbelopp, som under gångna år nedlagts på jordbrukselektrifieringar och installationer, uppgå till mycket stora summor och torde vara av storleksordningen 500—600 miljoner kronor. Utskottet påpekar samtidigt, att dessa investeringar i allt väsentligt skett på en fullt affärsmässig basis, och vilken betydelse de haft för jordbrukets utveckling.

Om nu dessa stora kapitalinvesteringar, 500—600 miljoner kronor, gjorts fullt affärsmässigt — då utgår man alltså ifrån att det också blivit ränta på utlagt kapital, en viss företagarrvinst, o. s. v. — tycker jag nästan utskottet skulle ha kommit till en annan slutsats, då utskottet i fortsättningen framhåller, att en utsträckning av elektrifieringen till de glest bebyggda delarna av vårt

Landsbygdens elektrifiering. (Forts.)

land beräknas kosta cirka 250—300 miljoner kronor, men att däremot svarande kraftkonsumtion icke torde kunna påräknas. Med hänsyn till de stora kapitalutlägg, som redan äro gjorda i fullt affärsmässiga investeringar, skulle man väl inte behöva vara så förfärligt rädd för att det kanske inte blir så stor ränta på det kapital som hädanefter lägges ut för elektrifiering. Sedan gör utskottet en mycket artig komplimang till landsbygdsbefolkningen — vi böra kanske som lantbrukare vara tacksamma för den — och säger, att den påtagit sig stora uppostringar och risker, att den är mycket händig och kunnig o. s. v. och därför gott och väl kan sköta de uppgifter den åtar sig.

En egendomlig passus i motiveringen återfinnes nederst på sidan 6. Där säger utskottet: »Att nu utsträcka landsbygds elektrifieringen även till den mera splittrade bebyggelsen kvarstår som en stor och behjärtansvärd framtidsuppgift, värd allt samhällets stöd i den mån det allmänna ekonomiska läget och statsfinanserna öppna möjligheter härtill.» Vad man vill särskilt understryka är att det här gäller en »stor och behjärtansvärd framtidsuppgift». Jag undrar, herr talman, om vi inte i stället kunna säga, att det är en stor och behjärtansvärd nutidsuppgift. Det är väl särskilt nu som detta behov är så trängande, på grund av vissa orsaker som jag inte här behöver upprepa. Det är en uppgift som bör lösas så fort som möjligt, och därför anser jag att man har all anledning att reagera emot detta uttryck »framtidsuppgift».

Utskottet yttrar vidare: »För att belysa förstatligandeproblemets utomordentliga omfattning må erinras om vattenfallsstyrelsens påpekande, att ensamt den tredjedel av rikets kraftförsörjning, som vattenfallsstyrelsen omfattar, representerar ett kapital av omkring 450 miljoner kronor.» Jag vill härtill säga, att om uppgiften om en tredjedel är riktig, skulle hela landets kraftförsörjning således representera 1,500 miljoner kronor i runt tal. Det är ju en väldigt stor summa, och jag förstår mycket väl att det här gäller att tänka sig för mer än en gång. Nu är riksdagen emellertid ganska van vid att handskas med mycket stora belopp, och vidare — en synpunkt som man också bör ta hänsyn till — gäller det ju här ett samhällsnyttigt företag, som tämligen väl skulle förränta pengarna.

Om vi se på de bokslut, som våra stora kraftbolag uppvisa för de olika åren, framgår däraf med all tydlighet, att de pengar som de investerat i dessa företag ge mycket god ränta. Yngeredsfors kraftaktiebolag exempelvis har sedan 1923 utdelat 8 %, inte bara på utlagt kapital utan också på det gratisemissionerade kapitalet. Sydsvenska kraftaktiebolaget utdelar något mindre, eller omkring 6 %, både på stam- och preferensaktier. Viskans kraftaktiebolag, som hör till de mindre, har tidigare utdelat mellan 5 och 7 % och efter 1931 7½ %.

Det argumentet, att staten, för den händelse vår elektriska energiförsörjning förstatligas, måste bereda sig på att investera mycket stora kapitalbelopp, tror jag icke bör verka så avskräckande. På det kapital, som i så fall skulle utläggas, finge man säkerligen god ränta.

Utskottet kommer sedan i sin motivering in på den år 1938 åstadkomna regleringen av kilowattpriset. Dåvarande handelsministern framlade det året en proposition, som bl. a. ledde till tillsättandet av en statlig nämnd, som skulle reglera priset på den elektriska energien. Utskottet skriver »att nämndens befogenheter äro för närvarande inskränkta till att pröva inkomna klagomål, vilka, enligt vad av remissyttrandena framgår, hittills varit begränsad till allenast två». Huruvida detta är rätt eller icke, kan jag icke yttra mig om. Denna statliga nämnd har av Kungl. Maj:t utsetts den 17 november 1939. Ordförande i nämnden är vattenrättsdomaren K. F. Appelberg. Övriga ledamöter äro direktören Y. V. Holm, Stockholm, direktören N. Ekvall, Lidköping, riksdagsmannen köpman L. Franzon, Norrtälje, samt lantbrukaren Ivar S. Johansson, Ro-

Landsbygdens elektrifiering. (Forts.)

senhill. Vad som är anmärkningsvärt här är det faktum — jag vet icke om utskottet tagit reda därpå — att nämnden icke varit sammankallad en enda gång. När jag hörde den uppgiften trodde jag knappast, att den var riktig. Av en ledamot av nämnden, herr Johansson i Rosenhill, fick jag emellertid uppgiften att nämnden t. o. m. den 9 februari 1941 icke varit sammankallad. Det upplystes att ordföranden tillkallat vissa ledamöter för enskilt resonemang. Dessa ledamöter utsågo sekreterare i nämnden.

Nu har det förekommit vissa klagomål, varom jag har vittnesbörd. Utskottet har också för sin del berört den saken. Luggude härads kraftintressentförening u. p. a., som är en sammanslutning av 14 elektriska andelsföreningar i Skåne, har den 8 december 1939 skickat in en anmälan till prisregleringsnämnden om nedsättning av krafttaxorna, men har ännu icke fått något svar härför. Ordföranden i nämnden, herr Appelberg, hänvisade kraftintressentföreningen till Svenska elektricitetsverksföreningens tariffkommission för att söka ernå privat uppgörelse med Höganäsbolaget. Någon uppgörelse kom icke till stånd, varför man skrev till Statens prisregleringsnämnd, varifrån dock något besked ännu icke erhållits. Utskottet har kanske varit litet felaktigt informerat, det är den enda förklaringen till de slutsatser utskottet kommit till.

Den uppgift utskottet lämnat, att de elektriska energitaxorna kunnat hållas relativt oberörda trots den allmänna prisstegringen, skulle jag vilja karakterisera som en sanning med ganska stor modifikation. Jag tror, att det ligger så till — jag har försökt taga reda på saken — att på de ställen där dessa distributionsföreningar haft möjligheter att utvidga sin verksamhet de kanske inte behövt pålägga sina abonnenter högre taxor men i sin tur fått till bolaget betala högre taxor för energien. Däremot har Sydsvenska kraftaktiebolaget debiterat sina abonnenter ett högre strömpris än tidigare, detta därför att de stora kraftbolagen måste ha s. k. reservstationer. Man räknar med att kostnaderna på grund av nämnda förhållanden bli högre, varför man höjt strömpriset. Det är för övrigt rätt anmärkningsvärt att ett land som vårt, som har så stora tillgångar på elektrisk energi och vattenfall, skall vara så beroende av import av kol. Jag tycker, att vi borde söka komma ifrån detta.

Ja, herr talman, med de argument, som jag här anfört i syfte att gendriva utskottets motivering, kan jag inte komma till annat resultat än att utskottet bort föreslå riksdagen att bifalla motionerna och begära en utredning om det, varom här är fråga.

Jag tillåter mig, herr talman, yrka bifall till motionerna.

Herr **Lindberg** i Umeå: Herr talman! Det är ju välbekant för oss alla att statsmakterna visat ett stort intresse för att öka elektrifieringen inom landet. Urtima riksdagen förra året beviljade sålunda 5 miljoner kronor till framdragandet av ledningar och en och en halv miljon kronor till installationer. Årets riksdag har beviljat 5 miljoner kronor till samma ändamål. Det är naturligtvis önskvärt att elektrifieringen kunde bedrivas i ännu större omfattning. Men det finnes ett par hinder, som det för närvarande är omöjligt att övervinna. Man har nämligen icke den för den vidgade arbetsuppgiften erforderliga arbetskraften, och man har heller icke det allra viktigaste, nämligen den materiel, som behöves. Man får under sådana förhållanden inskränka sig till att göra vad som redan nu göres. Därutöver kan man knappast komma.

I motionerna har man framhållit, att kostnaderna för elektrifieringen på många håll bli alldeles för höga och att detta särskilt gäller kostnaderna för ortsnäten inom de glest bebyggda delarna av landet. Men det är just därför att dessa kostnader bli så höga, som statsmakterna anvisat de av mig nämnda

Landsbygdens elektrifiering. (Forts.)

anslagen. Därmed har man givetvis avsett att ekonomiskt understödja elektrifieringen. Man vet ingenting annat än att detta syfte också kommer att nås.

Även strömpriserna äro enligt motionärernas uppgifter i vissa fall alldeles för höga. Det är en fråga, som riksdagen under lång tid haft anledning syssla med på grund av väckta motioner. Då det gäller vattenfallsstyrelsens taxor har emellertid en reducering successivt kommit till stånd, och på senare tid har ej heller missnöjet med taxorna varit lika framträdande som tidigare. I de tider, som vi nu befinna oss i, torde också prisfrågan vara av mindre intresse än frågan att överhuvud taget få elektrisk ström. Det är för övrigt otänkbart, att man nu skulle kunna komma till relativt lägre strömpriser än före krisen, vilket naturligtvis inte utesluter att en justering av taxorna i enskilda fall kan komma i fråga och även bör ske, där taxorna äro för höga.

Statsmakterna ha givetvis inte samma inflytande över de enskilda som över de egna kraftverken, men ej heller de enskilda kraftverken ha oinskränkt frihet att bestämma taxorna. Enligt den lag som tillkom 1938 är nämligen en viss kontroll även genomförd beträffande de enskilda kraftverkens taxor. Kontrollen utövas av en särskild statlig nämnd. Denna är utsedd. Nu upplyste en av motionärerna att ledamöterna av denna nämnd, om jag uppfattade honom rätt, ännu icke blivit sammankallade, ett förhållande som givetvis får betraktas som synnerligen anmärkningsvärt.

Det principiellt och praktiskt betydelsefullaste förslaget i motionerna är det däri framförda kravet på en utredning om socialisering av framställningen och distributionen av elektrisk energi. Statsutskottet har icke ansett sig böra taga ställning till själva principfrågan. Utskottet har nöjt sig med att påpeka, att en socialisering är en fråga av stor ekonomisk räckvidd och inrymmer många andra vidlyftiga spörsmål. Det är utskottets mening, att man icke på något sätt främjar det nu aktuella behovet av ökad elektrifiering eller tillgodoser berättigade krav på taxesänkning just nu genom att igångsätta en utredning med en socialiserings väldiga perspektiv. Såsom förhållandena äro får man nöja sig med att eftersträva största möjliga planmässighet medushållningen av landets krafttillgångar genom ett intimt samarbete med redan existerande kraftverksföretag. Ett sådant samarbete har för övrigt redan inletts.

Utskottet har på grund av de skäl jag anfört och på grund av de skäl i övrigt, som framgå av utskottets utlåtande, icke kunnat tillstyrka motionerna, ehuru man ansett sig kunna bestå dem en välvillig motivering.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Svensson** i Grönvik: Herr talman! Då jag befinner mig bland dem, som reserverat sig i denna fråga, har jag begärt ordet för att något redogöra för min inställning till saken.

Det är uppenbart, att det i nuvarande situation finnes svårigheter att på detta område komma fram till vad man från deras sida, som verkligen för stunden ha ett stort behov, ja, *ett skriande behov av elektrisk kraft*, särskilt för belysning, anser önskvärt. I utskottets utlåtande föreligga emellertid vissa uttalanden, som, efter vad jag kan läsa ut, icke stå i överensstämmelse med de beslut, som riksdagen så sent som vid senaste urtima och även under innevarande års riksdag fattat beträffande beviljandet av medel till elektrifiering inom de områden, som icke ha kraft vare sig för belysning eller för andra ändamål.

Jag kan icke finna annat än att utskottets uttalande »att nu utsträcka landsbygdselektrifieringen även till den mera splittrade bebyggelsen kvarstår som en stor och behjärtansvärd framtidsuppgift» icke är i riktigt logisk kon-

Landsbygdens elektrifiering. (Forts.)

sekvens med vad riksdagen gjort för att få fram elektrifiering på områden, som här betraktas såsom splittrad bebyggelse. Jag tror, att det är av vikt, att man även under nuvarande förhållanden verkligen söker göra allt som göras kan för att öka farten på elektrifieringen. Herr Lindberg sade nyss, att det råder brist på materiel och arbetskraft och att man av dessa anledningar icke kan få fram en forcering på detta område. Bristen på arbetskraft torde icke vara så stor, att man för den skull icke skulle kunna tillmötesgå de önskemål om elektrifiering, som finnas i de olika bygderna. Jag är för min del alldeles övertygad om, att det i de trakter, som jag representerar, finnes tillräckligt med arbetskraft för att utföra de arbeten, som behövas för framdragnet av erforderliga ledningar. Men det andra hindret, bristen på materiel, kan jag för närvarande icke yttra mig om. Det är väl så, tyvärr, att det därvidlag föreligger vissa svårigheter. Men jag undrar ändå, om det icke är klokt att vidhålla den uppfattningen, som urtima riksdagen gjort sig till tolk för, att man bör sträva efter att i största möjliga utsträckning tillgodose de behov, som förefinnas av elektrisk kraft, i synnerhet för belysning. Men man bör icke bara tillgodose jordbrukarna i den vägen. Hos alla kategorier av samhällets medborgare, som bo i dessa splittrade bygder, för att använda det uttrycket, är det ett allmänt önskemål, att man söker intensifiera elektrifieringsarbetet.

Jag övergår så till själva taxepreisfrågan och sättet att behandla den. Inom Kronobergs län ha vi ordnat det så, att vi tillsatt en särskild sakkunnig, som skall tillhandagå allmänheten med att kontrollera kostnadsuppgifterna. Man vill få fram de verkliga kostnaderna. Man vill med andra ord konstatera, att de uppgivna kostnaderna vila på sakligt underlag. Det är icke alldeles säkert, i varje fall har det tidigare långt ifrån varit fallet, att man utan vidare kan godtaga de kostnads kalkyler, som kraftverksbolagen framlagt för de enskilda abonnenterna.

Som saken nu ligger till, förstår jag, att man icke *nu* kan få någon ytterligare forcering av elektrifieringsarbetet i dessa splittrade bygder. Men jag kan icke vara med om att godtaga uttalanden, som kunna tolkas så, att man liksom skjuter denna sak på framtiden. Elektrifieringen är ett intresse av stor betydelse. Jag vill därför verkligen i detta sammanhang allvarligt vädja till de myndigheter, som ha hand om detta, att göra allt vad som för närvarande kan göras för att i ökad utsträckning tillhandagå allmänheten med elektrisk kraft, i synnerhet för belysning. Jag tror, att man från olika håll har ett mycket stort intresse för denna frågas utveckling, och det vore beklagligt, om riksdagens uttalande skulle tolkas så, att denna elektrifiering skulle vara en *framtidsuppgift*. Det är i stället en uppgift, som i högsta grad är aktuell just nu.

I detta anförande, varunder herr talmannen återtog ledningen av förhandlingarna, instämde herr *Nolin*.

Herr **Pettersson** i Dahl: Herr talman! Jag ber att få bemöta ett par argument som herr Lindberg i Umeå framförde.

Herr Lindberg frågade, om icke vi motionärer observerat att det är ont om arbetskraft och arbetsmateriel. Jo, det ha vi gjort, herr Lindberg. Vi ha i mer än ett fall, ja i många fall haft att göra med kraftverken i vår landsända, mest dock med Sydsvenska kraftaktiebolaget och Yngeredsfors kraftaktiebolag, när det gällt att utbygga elektrifieringen på vissa orter. Då bolagen som skäl mot vidgad elektrifiering hänvisat till bristen på arbetskraft och materiel, har vederbörande distributionsförening förklarar, att denna kun-

Landsbygdens elektrifiering. (Forts.)

nat anskaffa både arbetskraft och materiel men det har ej hjälpt. Bolaget har ändå inte velat bygga. Dessa herr Lindbergs skäl äro sålunda icke bäriga.

Vad sedan gäller taxeprierna sade herr Lindberg i Umeå, att det på senare tid icke framkommit anmärkningar, på sätt tidigare skett, mot vattenfallsstyrelsens taxepriiser. Jag tror också att den uppgiften är riktig. Men det betyder ju ingenting i det stora hela, ty vattenfallsstyrelsen har icke mera än omkring en tredjedel av vår elektriska energiförsörjning om hand.

Sedan sade herr Lindberg, att man icke tillgodoser det nu förevarande behovet av ökad elektrifiering eller krav på taxesänkning genom att igångsätta en utredning om förstatligande på detta område. Han menade, att vi nu inte kunna åstadkomma så mycket utan måste se frågan på längre sikt. Det är självklart, att detta kommer att ta tid, men, herr Lindberg, om man inte börjar, kommer man inte heller till målet. För övrigt är det ett egendomligt förhållande, som jag skall be att få påpeka, nämligen att det stora parti, som herr Lindberg företräder och som tidigare varit ganska intresserat av socialisering, nu står som motståndare till vår motion.

Herr Lindberg gav sedan det erkännandet, att det var värdefullt med största möjliga planmässighet i hela denna fråga. Det är just för denna planmässighet vi ha kommit upp med detta projekt och som vi vilja ha en utredning till stånd.

Ehuru jag antar, att kammaren här kommer att avslå motionen, d. v. s. följa utskottet, så kommer nog frågan, hoppas jag, i alla fall att falla framåt.

Herr Skoglund i Doverstorp: Herr talman! Gentemot herr Svensson i Grönvik skall jag be att få framföra en uppfattning, som jag tror vi voro överens om i statsutskottet, nämligen att orden »en stor och behjärtansvärd framtidsuppgift» inte skola tolkas på det sättet, att man vill undanskjuta landsbygdens elektrifiering. Vi ansågo, att när det gäller Norrbotten, Västerbotten och alla de områden, som nu äro oelektrifierade, måste det bli en framtidsuppgift att där genomföra en *allmän* elektrifiering. Behovet av koppar för detta ändamål är så omfattande, att jag undrar, om någon i kammaren vågar tro, att vi ha möjlighet att i nuvarande situation fordra, att det är någonting som skall göras omedelbart.

I övrigt vill jag endast till herr Pettersson i Dahl säga, när han uttalade sin förvåning över att herr Lindberg i Umeå hade frångått sitt, som han uttryckte sig, tidigare program om socialiseringen, att jag tycker bara att det är utmärkt, när folk växer till i ålder och visdom. Jag kan knappast när det gäller socialiseringen säga detsamma om herr Pettersson. Jag hoppas dock att han inte är någon talesman för hela sin grupp.

Till slut, herr talman, vill jag ännu en gång understryka, att såsom jag uppfattat statsutskottets mening skall landsbygden ingalunda skjutas åt sidan, utan så långt det är möjligt skall elektrifieringen genomföras även där.

Herr Lindberg i Umeå: Herr talman! Jag vill understryka vad herr Skoglund nyss yttrade, att utskottet givetvis inte menat att de åtgärder för elektrifieringen, som nu kunna vidtagas, skulle skjutas på framtiden. Avdelningen, som formulerat detta yttrande och nämnt något om framtidsuppgifterna, har därmed i verkligheten avsett att visa motionärerna sin välvilja.

Vad herr Pettersson yttrade om att den största partigruppen skulle ha övergivit sin socialiseringslinje i denna fråga, var ett ganska meningslöst tal. Jag står här och talar för statsutskottet, som ansett sig icke ha anledning att på grundval av den väckta motionen taga ställning i denna stora principfråga. Jag har intet behov heller att här deklarerera min egen principstånd-

Landsbygdens elektrifiering. (Forts.)

punkt. Att nu upptaga socialiseringsfrågan till utredning kan inte främja det aktuella behovet av ökad elektrifiering eller ha något som helst omedelbart inflytande på de nuvarande krafttaxorna.

Herr **Svensson** i Grönvik: Herr talman! Bara några ord i anledning av herr Skoglunds yttrande.

Jag är tacksam mot honom för hans uttolkning av vad utskottet skrivit på sidan 6 i utlåtandet, men för mig är det litet svårt att finna, att denna formulering skulle gälla Norrland. Det står nämligen: »Att nu utsträcka landsbygdselektrifieringen även till den mera splittrade bebyggelsen kvarstår som en stor och behjärtansvärd framtidsuppgift...» För min enkla del kan jag inte läsa ut, att detta uttalande gäller stora oelektrifierade områden i Norrland, såsom herr Skoglund ville tyda det till. Jag tycker att det passar alldeles utmärkt på de bygder i södra Sverige, där man har splittrad bebyggelse, såsom just i de trakter där jag hör hemma. Jag är tacksam, om hans tolkning av meningen är den riktiga.

Angående de betyg, som herr Skoglund gav i sitt anförande, så vill jag bara säga, att jag vet inte vilken av de två han betygsatte, som skall vara mest tacksam för betygen, isynnerhet om de utsträckas att omfatta hela de grupper vederbörande tillhöra.

Herr **Hansson** i Skediga: Herr talman! Jag har inte begärt ordet med anledning av utskottets uttalande om framtidsutsikterna beträffande elektrifieringen utan för att framhålla, att vi borde litet mera klart se frågan även ur befolkningens synpunkt.

Det finns stora skogsbygder, där en elektrifiering, såsom det står i utlåtandet, medför stora kostnader, men ur samhällets synpunkt kunna dessa trakter inte lämnas såsom ödebygd, utan det måste bo en befolkning där. Det finns odlad jord och gårdar, som måste bebos. Skall det skjutas på framtiden att få dessa gårdar elektrifierade, kommer det släkte, som nu växer upp, aldrig att flytta till dessa ställen, utan det blir ödebygdsgårdar. Vidare skall skogen skötas och virke huggas, och det är då nödvändigt att ha dessa människor, som bo på platsen och som kunna utföra skogsarbetet. Det är en ofantlig hjälp. Därför skall man ur samhällets synpunkt offra mera pengar och göra en kraftansträngning för att få dessa gårdar elektrifierade.

Nu är det ju så, att städernas befolkning tillväxer mer och mer under det att landsbygden avfolkas, och det är en fullt naturlig sak vid beaktande av de svårigheter, som landsbygden har att kämpa emot. Landsbygdens befolkning skall nu se till, att det finns ved, till städer och samhällen, men själv har den knappast några förmåner av den tekniska utveckling, som elektrifieringen innebär.

Jag vill här inte ställa något annat yrkande än om bifall till utskottets förslag, men riktar samtidigt en vädjan till riksdagen att för framtiden se litet mera allmänt på denna fråga och inte bara uttala, att den är behjärtansvärd, ty det hjälper inte. I annat fall blir det ödebygdsgårdar här och där i skogsbygderna, och det blir en mörk framtid. Då det finns odlade trakter som äro bebyggda, så måste det även vara ett samhällsintresse, att dessa i fortsättningen kunna bebos och befolkas som tidigare.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag därå samt bifall i stället till de i ämnet väckta motionerna; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 13.

Föredrogos vart efter annat:

andra lagutskottets utlåtande, nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i 6 § 1 mom. avlöningsreglementet den 15 juni 1939 (nr 278) för personal vid försvarsväsendet under krigstjänstgöring (krigsavlöningsreglementet) m. m.; och

andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 5, i anledning av väckt motion om utredning och förslag rörande en statsunderstödd samhällstjänst för kvinnlig ungdom.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 14.

Föredrogs andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 6, i anledning av väckt motion om vidtagande av åtgärder till bevarande och skydd av sådana områden i vårt land, som böra bibehållas för framtiden som ursprungliga landskapstyper.

I en inom första kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott för behandling hänvisad motion, nr 65, av friherre *De Geer* och herr *Lindström* hade hemställts, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t föreslå vidtagande av åtgärder till bevarande och skydd av sådana områden i vårt land, som av olika skäl borde bibehållas för framtiden som exempel å ursprungliga landskapstyper eller såsom behövliga i orubbat skick för vetenskap och forskning, i förväntan att Kungl. Maj:t, i den mån riksdagens medverkan vore behövlig, för riksdagen skulle framlägga de förslag i ärendet, som av Kungl. Maj:t efter vidtagen utredning kunde befinnas erforderliga.

Vidtagande av åtgärder till bevarande och skydd av sådana områden i vårt land, som böra bibehållas för framtiden som ursprungliga landskapstyper.

Första kammarens första tillfälliga utskott hade i sitt över motionen avgivna utlåtande hemställt, att första kammaren för sin del ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning rörande åtgärder till bevarande och skydd av sådana områden i vårt land, som av olika skäl borde bibehållas för framtiden som exempel på ursprungliga landskapstyper eller vilkas bevarande i orubbat skick vore angeläget för vetenskap och forskning, ävensom att för riksdagen måtte framläggas de förslag i ärendet, som av utredningen kunde föranledas.

Denna hemställan hade bifallits av första kammaren.

Andra kammarens första tillfälliga utskott hemställde, att andra kammaren måtte biträda första kammarens i ärendet fattade beslut.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr Hage: Herr talman! Jag blev ganska förvånad när jag fick i min hand detta enhälliga utskottsutlåtande. Här är det ju fråga om att gå in för en utredning, där man syftar till en inventering av vissa s. k. naturrelikt och vidare till åtgärder för att beskydda och bevara »skyddsvärda» områden i vårt land.

För min del vill jag säga, att överhuvud taget har jag ingenting att invända emot en sådan inställning, som ligger till grund för utskottsutlåtandet. Men jag har i alla fall observerat, att om man går in för denna utredning, så leder den dels till utredningskostnader och dels — vilket också antydes i utskottsutlåtandet — till att staten kommer att bli tvungen att påtaga sig ökade utgifter för detta ändamål.

Vidtagande av åtgärder till bevarande och skydd av sådana områden i vårt land, som böra bibehållas för framtiden som ursprungliga landskaps-typer. (Forts.)

Nu har jag konstaterat — och det veta ju alla i denna kammare — att här avslås under dessa dagar på grund av budgetsårigheterna en del mycket behjärtansvärda saker som framföras, därför att de resultera, säger man, i ökade utgifter för staten och man kommer att bli nödsakad att lägga ökade bördor på statsbudgeten. Under sådana omständigheter förefaller det något egendomligt, att riksdagen, när det gäller en sådan sak som denna, finner sig böra gå med på en utredning, om vilken den vet att den kommer att lägga ökade utgifter på budgeten, samtidigt som man på *andra* områden avvisar saker och ting, som kosta pengar men som ur *angelägenhetssynpunkt* äro mycket mera betydelsefulla än denna. Under sådana tider som de nuvarande, då budgeten är ansträngd och kommer att bli ansträngd under långa tider framåt, måste man bedöma sådana här framställningar efter angelägenhetsgraden. Är det verkligen angelägna ting, har man anledning att även under dessa tider vara med om dem, men är det fråga om sådana saker som denna, som säkerligen icke äro av av samma angelägenhetsgrad, tycker jag, att det är rimligt att man väntar, tills man kommit över budgetsårigheterna och då tar ståndpunkt till dem. Det är min synpunkt, och sådana synpunkter har jag fått i mig som gammal riksdagsman under många år, och det är från den utgångspunkten och för att rädda min själ, herr talman, som jag för min del skall be att få yrka avslag på det föreliggande utskottsutlåtandet.

Herr Malmborg: Herr talman! Herr Hage befarade, att detta projekt skulle komma att medföra rätt avsevärda statsutgifter. Jag tror näppeligen att så är fallet. Vad man möjligen tänker sig köpa in, skulle vara befintliga urskogsområden, men det kan inte vara i någon större utsträckning eller medföra några nämnvärda kostnader.

Sedan betonade herr Hage, att det gäller att avväga utgifterna efter angelägenhetsgrad, och det är alldeles riktigt. Här kan man ställa omdöme mot omdöme angående vad som är i första hand angeläget eller inte, men jag tror att det är mycket angeläget att försöka öka naturskyddet. Det är verkligen så att det fåtal rester, som finns av det primitiva landskapet, är på väg att försvinna. Vad beträffar själva kulturlandskapet är det också mycket få rester kvar, och de tyckas hastigt försvinna. Även om man nu lever i tider med stark ekonomisk påfrestning, synes det mig angeläget att slå vakt om sådana ideella värden, som ett gott naturskydd innebär, inte minst med tanke på att hos ungdomen väcka kärlek till hembygden och fosterlandet.

Nu har också utskottet i sitt utlåtande betonat att man, vad kostnadssynpunkter beträffar, förutsätter att det iakttas sträng sparsamhet med statens medel. Med hänvisning till de skäl, som i övrigt äro förebragta för att få ett bättre naturskydd till stånd och tillvarata resterna av försvinnande landskaps-typer, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hage: Herr talman! Det framgår av utskottets utlåtande, att det redan görs ofantligt mycket för detta naturskydd och för att bevara sådana här ting för kommande tider. Under sådana förhållanden tror jag, att man mycket väl skulle kunna vänta till en tidpunkt, då vi kommit in i andra budgetförhållanden, och då fullfölja vad utskottet föreslagit, om vi då funne det lämpligt att ge anslag och inrikta oss på en sådan verksamhet som denna.

Jag hade tillfälle under fyra års statsrevision att besöka en hel del institutioner, där man samlade en hel del sådana här ting, och jag fick fullt klart

Vidtagande av åtgärder till bevarande och skydd av sådana områden i vårt land, som böra bibehållas för framtiden som ursprungliga landskaps-typer. (Forts.)

för mig, att man gör oerhört mycket i det nutida Sverige för detta, men att det också kostar mycket pengar.

Jag skall med hänsyn till detta be att alltjämt få yrka avslag. Om detta yrkande icke bifalles, skall jag åtminstone be att få uttala den förhoppningen, att Kungl. Maj:t, när Kungl. Maj:t får denna skrivelse, lägger den — såsom sker med så många andra skrivelser från riksdagen — på hyllan tills vidare, åtminstone till dess vi kommit över de budgetsårigheter och den kristid, som vi leva under för närvarande. För en hel del folk ute i landet måste det te sig orimligt, att man binder staten för sådana utgifter, som det här är fråga om, under det att betydelsefulla ting, som röra folkets försörjning, måste avvisas eller avknappas på det ena eller andra sättet.

Från den utgångspunkten, herr talman, skall jag be att alltjämt få yrka avslag på utskottets förslag.

Herr Malmberg: Herr talman! Herr Hage menar, att man kan gott vänta. Jag har den uppfattningen, att saken hastar, och vill erinra om ett enda exempel. Gotland har t. ex. de ur naturskyddssynpunkt så viktiga lövängarna. För bara en mansålder sedan uppgingo de till 32,000 hektar. Nu finns det bara 240 hektar. Det är ett bevis på hur hastigt det går på detta område.

Vad man nu närmast syftar till är en inventering av de områden, som närmast böra bli föremål för naturskydd. Det kommer således inte att omedelbart medföra någon kostnadsökning.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag därå; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Hage begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller sitt första tillfälliga utskotts hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit utskottets berörda hemställan.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom appresning; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 15.

Föredrogs andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 3, i anledning av väckt motion angående bostadsförhållanden å svenska fartyg; och anförde därvid:

Herr Hagberg i Malmö: Herr talman! Föreliggande ärende är ju icke precis någon ny bekantskap för denna församling. Både i fjol och i förfjol förelägo motioner, som voro på det hela taget identiska med de nu förevarande. De blevo emellertid avstyrkta av vederbörande tillfälliga utskott både 1939 och 1940,

Andra kammarens protokoll 1941. Nr 28.

Bostadsförhållanden å svenska fartyg.

Bostadsförhållanden å svenska fartyg. (Forts.)

och båda gångerna följde kammaren utskottet utan någon större meningsskiljaktighet. Det kanske kan intressera kammarens ledamöter att erfara något om de motiv, som föranledde utskottet vid dessa tidigare tillfällen att intaga den avvisande ståndpunkt, som man då gav tillkänna. År 1939 anförde andra tillfälliga utskottet bl. a., att frågan vore föremål för statsmakternas ständiga uppmärksamhet och att åtgärder i motionens syfte vidtoges i den mån skäligen hänsyn till fartygsbeståndets art (såsom vid reparationer, ombyggnader etc.) och omständigheterna i övrigt tillåte. Vid dylikt förhållande och då statsmakterna helt nyligen i samband med införande av sjöarbetstidslagen pålagt rederierna vissa förpliktelser, vilka i många fall kunde medföra avsevärda utgifter och praktiska svårigheter att anpassa fartygsbeståndet efter de nya kraven, ansågo sig utskottet sakna tillräcklig anledning att påyrka positiva åtgärder för realiserande av motionärernas krav. Denna utskottets mening biträdades av kammaren. I fjol återkom utskottet i samma ärende och anförde: »Utskottet finner emellertid, att några nya förhållanden eller omständigheter icke föreligga, som kunna motivera en förändrad inställning till frågan från utskottets sida.» Även den gången följde kammaren utan större meningsskiljaktigheter vad utskottet föreslagit.

Nu finner man emellertid till sin överraskning, att utskottet givit till känna en diametralt motsatt uppfattning. Vi äro här ställda inför ett enhälligt utlåtande från andra tillfälliga utskottet, som tillstyrker en utredning på sätt motionärerna föreslagit. Man undrar givetvis, vilken anledningen kan vara till att utskottet på en så relativt kort tid ansett sig nödgat att övergiva sin tidigare uppfattning. Om man läser utlåtandet, finner man där en förklaring till att utskottet nu giver till känna en annan mening än i fjol. Utskottet har, meddelar man, varit i tillfälle att avlägga ett besök på ett antal fartyg, liggande i Stockholm, och därvid tagit del av för manskapet avsedda bostäders och övriga anordningars beskaffenhet. Jag har försökt göra mig närmare underrättad om i vilken omfattning dessa studier bedrivits. Jag har icke lyckats i full utsträckning, men jag tror icke, att jag tager fel, om jag säger, att det undersökningsmaterial, som utgör grunden för utskottets ståndpunktstagande, inskränker sig till besök på 5 fartyg liggande i Stockholms hamn. Att på basis av de erfarenheter man därvid gjort komma fram till så generella omdömen om hela den svenska handelsflottan, som här föreligga, finner jag en smula anmärkningsvärt.

Icke mindre anmärkningsvärt förefaller det, att utskottet kunnat intaga en sådan ståndpunkt, om man närmare går att studera de yttranden, som de ansvariga myndigheterna ha avgivit. Utskottet har infordrat yttranden dels från kommerskollegium, dels från socialstyrelsen, vilka ämbetsverk på tjänstens vägnar ha att kontinuerligt följa verksamheten i fråga. Båda dessa organ avstyrka åtgärder i motionens riktning. Av särskilt intresse är det att taga del av kommerskollegii yttrande, då kommerskollegium ju är auktoritativt organ för den svenska handelssjöfarten. Kommerskollegium meddelar — dess yttrande är tyvärr icke alltför utförligt refererat i betänkandet — att »kollegium har efter bostadsförordningens tillkomst låtit verkställa noggranna undersökningar av bostäderna på praktiskt taget hela svenska handelsflottan. Genom dessa undersökningar föreligger därför redan erforderlig utredning för bedömning av bostädernas beskaffenhet och möjligheterna att förbättra dem. Ytterligare utredning är därför ej erforderlig.» Till denna ståndpunkt kommer kommerskollegium efter att till sin disposition ha ett material omfattande hela den svenska handelsflottan. Andra tillfälliga utskottet kommer fram till sin ståndpunkt efter besök på fem fartyg i Stockholms hamn! Vidare lämnar kommerskollegium följande ganska intressanta upplysning: »Bostadsstandarden motsvarar

Bostadsförhållanden å svenska fartyg. (Forts.)

ungefärligen den högsta i utlandet tillämpade.» Jag kan icke finna, att utskottet gjort några försök att bestrida riktigheten av kommerskollegiets mening. Kollegiet tillägger: »Att ytterligare betunga de svenska fartygen skulle medföra, att vissa fartyg ej kunde hållas i gång, varigenom arbetstillfällen skulle minskas. Frågan bör därför anstå åtminstone till dess efter krigets slut internationella överläggningar kunna upptagas.» Det är ju ett ganska fast skrivsätt från ämbetsverkets sida. Socialstyrelsen hänvisar till tidigare handlingar av dessa spörsmål och anser, att gjorda uttalanden av kommerskollegium alltjämt äga giltighet, varför styrelsen för närvarande avstyrker motionen. Trots detta tillstyrkes den av andra tillfälliga utskottet.

Till detta referat av de ansvariga myndigheternas yttranden skulle jag för egen del vilja knyta några korta reflexioner. Jag föreställer mig, att ingen i kammaren bestrider, att det ur nationalekonomisk synpunkt är av mycket stor vikt, att vår svenska handelsflottas konkurrenskraft icke beskäres. De anmärkningar, som framställts, gälla ju i främsta rummet tramptonnaget, som inom sig rymmer den huvudsakliga delen av de fartyg, vari en förbättring av bostäderna vore önskvärd. Vi veta ju, hur det gått med detta svenska tramptonnage på senare år. Under ett antal år före det krig, som nu pågår, har detta tonnage avsevärt decimerats. Det finns naturligtvis olika anledningar till denna icke särdeles tilltalande företeelse, men jag tror, att man vågar säga, att en av de väsentliga är den hårda konkurrensen från utländska fartyg, som genom statliga stödåtgärder, billigare driftkostnader och — en omständighet, som icke spelar den minsta rollen härvidlag — fördelaktigare valutaförhållanden tryckt fraktmarknaden. Så tillkommer den tonnageförstörelse, som i dessa tragiska tider av allbekant anledning pågår. Det är uppenbart, att vårt land efter det fredsslut, som i alla fall någon gång skall komma, även om det ser mörkt ut för ögonblicket, måste anskaffa ersättningstonnage för allt vad som förlorats. De belopp, till vilka de förlorade fartygen försäkrats, och de vinster, som återstå av frakterna, sedan ofrånkomliga skatter och de onormalt höga omkostnaderna gäldats, kunna ej förväntas motsvara kostnaderna för nybyggen. På denna väg torde därför icke nödigt ersättningstonnage kunna anskaffas. För den händelse det skulle visa sig vara möjligt att från utlandet inköpa äldre tonnage, skulle, då ingen annan nations fartyg torde fylla de krav i fråga om bostäderna, som i motionen påyrkats, de därigenom föreskrivna ombyggnaderna verka hämmande. De kostnader, som vid tidigare inköp från utlandet uppkommit därigenom att fartygsinspektionen fordrat vissa ändringar å t. ex. fartyg, vilkas bostäder varit inrättade enligt de engelska bestämmelserna, ha även verkat i denna riktning.

Nu antager jag, att någon i den fortsatta överläggningen kommer att understryka det farliga och riskfyllda arbete, som våra svenska sjömän utföra i dessa tider, och göra gällande, att de därigenom skulle kunna påkalla ett alldeles särskilt hänsynstagande till önskemål av ifrågavarande beskaffenhet. Jag finner detta alldeles riktigt. Jag skulle icke bli överraskad, om några påpekanden i den riktningen komme att framföras. Det arbete, som våra sjömän i denna pressande tid utföra, är ytterst erkännansvärt, men även om man mycket snabbt skulle kunna vidtaga åtgärder i den riktning motionärerna pekat på, kan man ju i varje fall icke därmed gynna den utomordentligt stora del av den svenska sjömanskåren, som för närvarande befinner sig utanför spärrarna. Dessa sjömän kunna vi icke hjälpa med några åtgärder. Jag såg i tidningen i dag en uppgift, att icke mindre än ungefär 8,000 svenska sjömän befinner sig i arbete utanför spärrarna — alltså utanför räckvidden för de åtgärder, som vi möjligen skulle kunna tänka oss.

Man bör kanske också besinna en annan sida av saken. Man får icke hjälpa

Bostadsförhållanden å svenska fartyg. (Forts.)

sjömännen på ett sådant sätt, att man skapar arbetslöshet för dem. Så vitt jag förstår, måste man råka ut för ett sådant alternativ, därest man i betydande utsträckning skulle verkställa åtgärder i den av motionärerna åsyftade riktningen.

Nu skall jag, herr talman, icke ställa något yrkande. Jag har emellertid velat framföra dessa allmänna reflexioner i anslutning till utskottets utlåtande. Det utmynnar ju i ett ganska omfattande förslag. Trots det mycket begränsade erfarenhetsmaterial, som utskottet haft till sitt förfogande, nämligen den kunskap man inhämtat vid besök på fem båtar, hemställer man, att kammaren måtte besluta »att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en allsidig utredning rörande bostäderna å svenska fartyg samt att förslag måtte framläggas till sådan revision av förordningen av den 20 maj 1927, vartill denna utredning kan föranleda». Det är väl sannolikt, att kammaren tager utskottets förslag, eftersom utlåtandet är enhälligt och eftersom det gäller en behjärtansvärd sak, som man brukar säga. Men jag är icke alldeles övertygad om att Kungl. Maj:t kommer att utan vidare expediera en sådan anmodan. Jag saknar självfallet varje kännedom om hur Kungl. Maj:t ser på detta spörsmål, men man skulle nog kunna anföra vissa omständigheter, som tala för att Kungl. Maj:t något betänker sig, innan Kungl. Maj:t sätter i gång en så omfattande utredningsapparat. För det första ligger väl saken så till, att mycket skulle kunna göras redan genom de organ, kommerskollegium kontrollerar, för att få en bättre ordning till stånd. Vidare skulle naturligtvis också, tänker jag mig, en hel del kunna göras genom sjömannens egna organisationer.

Jag vill icke bestrida, att man vid besöket å fartygen kan ha fått ett ogynnsamt intryck av de rådande förhållandena, men jag tror å andra sidan, att utskottets ledamöter skola giva mig rätt, då jag ifrågasätter, huruvida icke dessa ogynnsamma förhållanden i viss utsträckning åtminstone kunna vara beroende på oordentlighet och osnyggighet i skansarna. Sådant kan man icke komma till rätta med, vilken konstruktion man än utför. Vill folk icke hålla rent, kan man ingenting göra åt det. Jag tror mig veta, att man inom sjöfolksorganisationerna är bekymrad över att sjöfolket icke alltid sköter sig så i hygieniskt och sanitärt hänseende, som skulle vara erforderligt, och sjöfolksorganisationerna ha gång på gång lagt ned arbete på att få en bättre ordning till stånd. Jag är övertygad att, om man gör ytterligare ansträngningar i det hänseendet, skall nog en del kunna åstadkommas.

Ännu en anledning till att jag är en smula skeptisk beträffande Kungl. Maj:ts avsikter att här gå tillväga är den, att utskottet dock tillstyrker åtgärder, som kategoriskt avstyrkts av de ansvariga myndigheterna. Kungl. Maj:t brukar ju icke mot myndigheternas kompakta mening sätta i gång en utredning. Till slut ytterligare en omständighet, som kanske talar för riktigheten av mina förmodanden. Kungl. Maj:t har nu stoppat upp en rad utredningar med hänvisning till tidsläget. Jag är icke alldeles övertygad, att Kungl. Maj:t, när man så förfarit, skulle vara beredd att igångsätta en ny stor utredning, allra minst på basis av det mycket bristfälliga utredningsmaterial, som ligger bakom utskottets ståndpunkt i denna fråga.

Herr talman! Jag har, som jag antydde, icke för avsikt att ställa något yrkande. Jag har endast velat göra dessa allmänna uttalanden.

I detta anförande instämde herrar *Janson* i Frändesta, *Lundberg* i Hälsingborg och *Olson* i Göteborg.

Herr **Lindberg** i Stockholm: Herr talman! Jag hade inte väntat, att herr *Hagberg* i Malmö skulle komma upp och tala för avslag även denna gång på

Bostadsförhållanden å svenska fartyg. (Forts.)

en framställning om utredning av frågan om bättre bostäder för sjöfolket. Det är också ganska anmärkningsvärt, att nästan hela högergruppen instämt i avslagsyrkandet. Det vittnar om att man icke vill, att det för sjöfolket skall genomföras bättre förhållanden ombord på fartygen. Man har sålunda ännu icke på den kanten lärt sig att uppskatta det arbete, som sjöfolket utför. Man har heller icke velat se saken i ögonen utan försöker förklara bort svårigheterna med sådant som strängt taget icke hör dit.

Herr Hagberg i Malmö säger, att det är 8,000 sjömän, som ha sitt arbete utanför spärrarna och som icke skulle kunna komma i åtnjutande av den bostadsförbättring, som utskottet tänkt sig. Att herr Hagberg åberopar detta betyder bara, att han hyser den förhoppningen, att det nu pågående världskriget skall räcka länge ännu. Det kanske icke var meningen, men man kunde uppfatta hans yttrande på det sättet.

Vad beträffar utskottets undersökning av fartyg, så yttrade herr Hagberg, att utskottets ledamöter varit ombord på fem fartyg och sett, hur bostäderna där sågo ut, och att undersökningen omfattade ett alldeles för litet antal fartyg för att de därav skulle kunna bilda sig en egentlig uppfattning på detta område. Jag måste säga, att det kanske är tur, att icke utskottet fått tillfälle att besöka ett långt större antal fartyg. Insikten om att det behöver göras en ändring hade nog blivit djupare, därest undersökning kunnat göras på ett hundratal fartyg i stället för på fem.

Jag begärde egentligen ordet för att polemisera en smula mot dels kommerskollegiets yttrande, dels det uttalande man gjort från Sveriges redareförenings sida. Kommerskollegium förklarar, att det icke behövs någon utredning, då man redan har tillräckligt material, som gör en utredning överflödigt. Underförstått är, att det behövs ingen bostadsförbättring. Det är kontentan i kommerskollegiets yttrande. När kollegiet därtill hänvisar till att bostadsstandarden på svenska fartyg ungefär motsvarar den högsta i utlandet tillämpade, måste man fråga sig, varifrån kommerskollegium fått den uppgiften och vilket annat land man avser. Jag tror inte, att man med ett sådant där generellt påstående kan bevisa, att bostadsförhållandena på utländska fartyg på det hela taget äro lika dåliga som inom den svenska handelsflottan. Om man jämför med förhållandena inom den amerikanska handelsflottan kommer man nog till det resultatet, att det knappast finns något svenskt handelsfartyg som har en bostadsstandard lika hög som den amerikanska. Det finns även andra fartyg, exempelvis franska, där man har betydligt bättre bostäder än på svenska fartyg. Sedan finns det naturligtvis också handelsflottor, där förhållandena äro likartade med inom den svenska och kanske i vissa fall sämre, men den omständigheten behöver väl inte utgöra skäl för att inte bostäderna inom svenska handelsflottan skola göras bättre. Sedan kan man kanske säga, att kommerskollegium och redareföreningen polemisera egentligen mot varandra, därför att redareföreningen talar om konkurrensen, och att det skulle vara omöjligt, därest man införde bättre bostäder på fartygen, att konkurrera med andra nationers handelsfartyg. Är inte detta ett argument, som slår ihjäl sig självt? Det är väl i stället så, att ju modernare och bättre fartyg man har desto större möjligheter har man att konkurrera med fartyg i utlandet, och ju äldre och gammalmodigare fartyg man har desto sämre möjligheter har man att konkurrera med utlandet.

Vidare bör i detta sammanhang sägas, att man skall väl ändå någon gång hos de myndigheter, som ha med dessa saker att göra, och hos redareföreningen och redare i allmänhet betrakta det levande materialet på samma sätt som man betraktar det döda materialet ombord på fartyg. Det är väl ändå så, att konkurrenskraften och möjligheten att konkurrera beror någon smula på vilken besättning man har på båten och hur denna besättning trivs och på vilket sätt

Bostadsförhållanden å svenska fartyg. (Forts.)

den utför sitt arbete. Bör det inte ligga i redarnas och myndigheternas intresse att genomföra något slags manskapsvård också för besättningarna inom den svenska handelsflottan? Man skaffar sig moderna och tidsenliga maskiner ombord på fartygen, maskiner som man sköter minutiöst noga och som det göres allt för att vidmakthålla och ha så att säga i högsta klass. Borde det inte vara av lika stort intresse att ha också manskapet i högsta klass? Det kan man inte få, om man har bostäder åt manskapet, som mer likna svinstior än någonting annat.

Det har också sagts från herr Hagbergs sida, att det i någon mån kanske beror på hur besättningen själv vill hålla rent i bostäder o. s. v. Ja, det är klart, att det gör det. Men får man en bostad som ur alla synpunkter är otidsenlig och omöjlig, kan man inte begära, att det skall finnas så stort intresse hos besättningsmännen att hålla rent och snyggt i en sådan lokal, där det inte går att hålla rent och snyggt. Jag tror, att man bör ha varit ombord och tittat på bostäderna på de äldre fartyg, som gå mellan Tyskland och Sverige med kol, och sett vilka möjligheter det finns att hålla rent och snyggt, innan man kan bedöma den saken. Vidare är det väl ändå så, att ju trevligare och bättre lokaler man har, ju bättre bli människorna om inte omedelbart så åtminstone så småningom. De uppskatta sina bostäder och sin arbetsplats bättre, och det måste vara till fördel för redaren också.

Man har sagt, och det har herr Hagberg understrukt, att det skulle uppstå svårigheter för Sverige, om man genomförde en bättre bostadsstandard på fartygen, att skaffa ersättningstonnage för de fartyg som gått förlorade under kriget. Det är tills dato 123 fartyg, som förlorats, och de skola naturligtvis på ett eller annat sätt ersättas, men jag undrar, om det är någon som tror, att man kan köpa detta ersättningstonnage från utlandet. Vi ha kanske litet var i tidningarna sett vilka kolossala förlustsiffror som exempelvis England har under detta krig i fråga om tonnage. Jag skulle tro, att England som stormakt kommer att uppträda på världsmarknaden och köpa det dugliga tonnage som kan finnas kvar, när världskriget är slut. Det tonnage man eventuellt nu bygger — och man kan kanske därvidlag göra en jämförelse med det tonnage som byggdes förra världskriget i Amerika — tror jag vi skola betacka oss för att få in i den svenska handelsflottan. Det är säkerligen sådant, som Sverige inte har någon användning för. Jag har skämtsamt sagt en gång i kammaren, att i U. S. A. fartygen byggdes i mil och kapades av i lagom längder för att skickas ut över Atlanten samt lades upp på Azorerna efter första resan såsom obrukbara att gå i handelstrafik. Efter kriget fick man kassera en hel del, och jag tror nog, att en stor del såldes billigt på auktioner här och var. Jag tycker inte, att vi i svenska riksdagen skola plädера för att skaffa oss ett sådant ersättningstonnage i svenska handelsflottan.

Däremot tror jag, att det är nödvändigt för oss både i kammaren och för övrigt litet varstans att plädера en liten smula för svenska handelsflottan och därmed söka väcka ett större och starkare intresse för den ute bland svenska folket, så att man kan få ett mera allmänt stöd för denna näringsgren i landet. Men om man vill det, så är det också nödvändigt att se till att det svenska sjöfolket som andra svenska medborgare får lov att bo något så när hyggligt. De avskräckande kostnader, som man nu talar om på sina håll, när det gäller en reform på detta område, tror jag mera är ett slagord än en verklighet. Vill man göra någonting för att verkligen åstadkomma en förbättring av bostadsstandarden på fartygen, så går det säkerligen för sig med mycket små omkostnader. I vissa fall blir det givetvis en smula dyrbart, beroende på att man har skaffat sig just sådant där billigt ersättningstonnage utifrån, men då får man väl betrakta det som en kostnad ingående i själva köpet och säga, att far-

Bostadsförhållanden å svenska fartyg. (Forts.)

tyget har blivit en smula dyrare än beräknat, därför att vi måste skaffa bättre bostäder åt folket.

Den skrämseltaktik, som man också försöker använda ifrån något håll genom att göra gällande, att arbetslöshet skulle bli följden av att fartyg ej kunde hållas i gång, medan bostäderna å dem förbättrades, måste jag också avvisa såsom helt och hållet obefogad. Alla svenska fartyg genomgå ju klassningar efter vissa år, och det är sagt ifrån utskottets sida, att vid ett sådant tillfälle kunna bostäderna byggas om. Detta sker då på precis samma ställe där fartyget eljest skulle komma att ligga stilla för reparationer. Samma sak påpekades från min sida förra året. Då hette det ju, att man var tvungen att låta handelsflottan vara i gång, så att inte vår import och export skulle bli lidande. Det var därför man inte tordes gå in för en reglering till det bättre av dessa förhållanden. När man nu också säger, att arbetslösheten skulle bli stor vid genomförande av en förbättring av bostadsförhållandena på fartygen, menar man tydligen, att hela den svenska handelsflottan eller i varje fall en stor del av den skulle vara tvingad att gå in på varv och göra om bostäderna allesammans på en gång. Det finns ingen som begärt något dylikt, och det skulle allra minst ligga i sjöfolkets eget intresse att stoppa hela den svenska sjöfarten för längre eller kortare tid. Men när man vet, att dessa arbeten gå att utföra, då fartygen ligga stilla och overksamma, måste vi från vårt håll säga, att de skäl och argument man för fram bara måste vara avsedda att visa andra utanför saken stående, att det inte går för sig att följa utskottets hemställan.

Här har socialstyrelsen också yrkat avslag på begäran om utredning. Det ser ut som socialstyrelsen och kommerskollegium i det fallet ha samarbetat. Landsorganisationen har tillstyrkt en utredning liksom också statens institut för folkhälsan.

Det är enligt min mening nödvändigt, att vi någon gång bli överens om att försöka ordna det så, att det svenska sjöfolket kan stanna kvar inom den svenska handelsflottan. Jag tror, att näringsgrenen som sådan kommer att ha mycket stor nytta av det. Jag tror också, att landet som sådant är betjänt av att det finns en stabil sjömanskår, som inte vill byta plats alltför ofta. Som vi haft det hittills, är det ju alldeles för mycket ombyte av folk. Det har ju sagts och även framlagts bevis för det, att hela sjömanskåren, 18,000 man, skiftar på den korta tidrymden av fyra år. Det kan ju naturligtvis inte vara bra för sjöfartsnäringen som sådan med dylika förhållanden. Det måste skapas förhållanden för denna yrkeskår, som göra, att den stannar kvar i sitt yrke, göra, att den så att säga omfattar det med den kärlek, som man i vissa sänger bruka säga, att sjömannen har till sitt yrke.

Jag skall be, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets utlåtande, och jag gör det så mycket hellre som jag vet, att den svenska handelsflottan såsom näringsgren inte kan bli lidande, om en ny bostadsförordning genomföres.

I detta anförande instämde herrar *Bergström, Hällgren* och *Witzell*, fru *Gustafson* samt herrar *Holm, Johansson* i Öckerö, *Karlsson* i Grängesberg, *Hallberg, Sundström* i Vikmanshyttan, *Andersson* i Malmö, *Paulsen* och *Bladh*.

Herr *Nilsson* i Stockholm: Herr talman! Efter herr Lindbergs senaste anförande är det kanske inte så mycket att tillägga i denna fråga. Jag skall emellertid taga mig friheten att med några ord närmare motivera den ståndpunkt som utskottet har intagit i frågan.

Bostadsförhållanden å svenska fartyg. (Forts.)

Herr Hagberg fann det märkvärdigt, att utskottet, efter det att frågan har behandlats vid två riksdagar, har intagit en annan ståndpunkt än tidigare. Jag förstår, att den mänskliga trögheten kanske borde bjuda, att därest man en gång intagit en ståndpunkt, kan denna inte sedermera förändras. Herr Hagberg frågar vad det är för någonting nytt som inträffat efter de beslut som riksdagen tidigare fattat i här berörda avseende. Jag skulle vilja säga, att det nya som inträffat är, att utskottets samtliga ledamöter, alldeles oavsett partifärg och tidigare uppfattning i övrigt, ha varit i tillfälle att på ort och ställe studera förhållandena, och det är ju nu en gång på det sättet, att när man kommer i direkt kontakt med livets vidriga sidor är detta mera avgörande argument än något annat. Jag föreställer mig, att kanske till och med herr Hagberg skulle blivit övertygad av det argumentet, om han varit i tillfälle att taga del av det. Beträffande undersökningens omfattning är jag väl medveten om att det som i detta fall gjorts av utskottet kan inte anses i och för sig imponerande. Vad vi gjort är ju helt enkelt att vi ha besökt en rad av fartyg och övertygat oss om hur det ser ut där. Vi ha emellertid i vårt utlåtande sagt ifrån, att det förvisso finns bostäder på nybyggda fartyg, som äro av sådan beskaffenhet, att man inte har någon som helst erinran att göra. Jag är också den förste att erkänna, att det från visst redarhåll på senare år har gjorts lov- värda försök till förbättringar i här berörda avseenden. Vi äro givetvis beredda att skänka vår erkänsla åt alla dylika åtgärder, men faktum kvarstår, att det finns ett måhända mycket begränsat tonnage, där förhållandena äro under all kritik. Om så är fallet — det har framhållits från redarhåll, att det endast rör sig om ett begränsat antal fartyg — kan det väl ur ekonomisk synpunkt vara ytterligare ett skäl för att man nu bör vidtaga de åtgärder, som här ha föreslagits av utskottet.

Vidare säger herr Hagberg i sitt anförande, att kommerskollegium har påpekat, att man redan har verkställt erforderlig utredning, och att allt det material som behövs i detta fall redan står till statsmakternas förfogande. Ja, det stämmer, och det är därför, som utskottet sagt ifrån, att det skall verkställas en utredning inom kommerskollegium på basis av det material som redan finns samlat. Utskottet har således tagit vederbörlig hänsyn till vad kommerskollegium sagt.

Sedan var herr Hagberg inne på frågan om den rent psykologiska sidan av saken, så att säga, då han förutsatte, att man kanske i detta sammanhang skulle draga upp sjömännens riskfyllda arbete, och det är inte utan att denna del av frågan också har sin betydelse. Har man nämligen besökt en av dessa sämre skansar på ett svenskt fartyg, gör man omedelbart den reflexionen, hur dessa människor skola reagera, när de ifrån de hemmavarande i Sverige på eter- vägorna tillerkännas en uppskattning, som för visso det svenska folket bör giva dessa människor, som befinna sig på post för Sverige så att säga, på de far- ligaste posterna med det mest riskfyllda arbetet. Jag skulle säkert själv, om jag hade befunnit mig i detta läge, funnit, att det skorrar illa i öronen med tanke på de levnadsbetingelser, under vilka jag tvingades att utföra detta mitt riskfyllda arbete. Det är en sak, som man inte utan vidare enligt mitt för- menande kan bortse ifrån, och om man, som herr Hagberg, försöker göra saken till en enkel rengöringsfråga, tror jag, att man är ute på oriktiga vägar.

Av det vi själva sett står det nämligen klart, att man genom att vidtaga ganska små förändringar kan åstadkomma betydligt bättre förhållanden. An- tag t. ex. att man använder en kokskamin i skansen, när det finns ångmaskin, och det kanske endast gäller att draga en enkel värmeslinga för att därigenom åstadkomma en helt annan atmosfär, så att säga, i skansen än tidigare. När människorna få begagna sig av tvättrum, där det ej ens finns färskt vatten

Bostadsförhållanden å svenska fartyg. (Forts.)

och än mindre duschanordningar, och när man betänker, att en eldare, som kommer upp från det överhettade pannrummet, endast har ett tvättrum med iskallt vatten att tillgå, bör detta vara tillräckligt för att var och en skall inse, att här endast behövs enkla anordningar utan större omkostnader för att åstadkomma avsevärd förbättring. Det tror jag inte kommer att bli så förfärligt betungande för redarna. För övrigt får väl den kommande utredningen göra den begränsning, som ur ekonomisk synpunkt kan vara önskvärd.

Felet med det nuvarande systemet är bl. a. att det icke finns några detaljbestämmelser. Tyvärr bedrivs också från visst redarhåll en smalspårig politik, som gör att icke ens trots önskvärdenheten ganska enkla förbättringar bli vidtagna.

Kommer så frågan hur man bör se på denna sak ur nationalekonomisk synpunkt, såsom herr Hagberg yttrade sig. Det är klart, att detta är ett allvarligt argument, som vi måste ta hänsyn till i detta sammanhang, vilket jag är den förste att erkänna. Jag har emellertid besvärat mig med att ta reda på hur det förhåller sig i ekonomiskt hänseende för redarnas vidkommande just nu, och jag tror mig kunna säga, att man knappast kan göra gällande att rederinäringen sedan 1936 befunnit sig i ett så pass allvarligt läge att den icke skulle kunna vidta dessa små förbättringar utan att gå ekonomiskt på knä. För 1939 kan jag bl. a. med faktiska siffror bevisa, att framför allt redarna av trampfartyg — och det är ju dessa som det här gäller — haft utdelningar från 6½ upp till 10, ja, ända upp till 15 procent. Jag kan också meddela, att för 1940 de flesta rederier haft utdelningar på lägst 6½ procent — detta gäller rederiaktiebolaget Svea — och upp till 8, 10, 12, ja, 15 procent. Det är klart att man kan säga, att rederinäringen tidigare befunnit sig i ett allvarligt läge och icke haft möjligheter att göra dylika förtjänster. Men just nu skulle det kanske vara lämpligt att man i vart fall avsatte en del av dessa vinster till förbättrandet av bostäderna på de svenska fartygen. Jag vet emellertid icke vilka krav på förtjänster, som herr Hagberg i Malmö anser att en näring skall ha för att vara bärande. Enligt mitt sätt att se är det emellertid fullt tillräckligt med de förtjänster man här gör, och jag tycker att dessa icke böra utgöra något hinder för ett förbättrande av sjömännens bostadsförhållanden.

Herr Hagberg i Malmö påpekade kanske alldeles riktigt, att även om riksdagen i dag skulle bifalla förslaget om en utredning, därigenom icke skulle beredas någon hjälp åt de sjömän, som för närvarande befinna sig på fartyg utanför spärren. Det är alldeles riktigt, att en sådan här utredning tar tid, och att det tar sin tid innan den kan omsättas i praktiken. Vi ha emellertid aldrig förutsatt, att man skulle gå fram med snälltågsfart, snarare tvärtom. Jag tycker emellertid, att detta är ett ytterligare skäl för utredning, så att man någon gång i framtiden kan åstadkomma sådana förbättringar, som kunna anses önskvärda. Även om en utredning icke får omedelbara verkningar skulle den vara en betydelsefull gest för de svenska sjömän, som nu befinna sig på riskfyllda poster. Jag anser, att det icke alltid skall behöva finnas vattentäta skott mellan den uttalade erkänslan och de åtgärder, som böra vidtagas.

Herr Lindberg i Stockholm har redan varit inne på frågan om hur man praktiskt skall gå till väga. Betänkligheter ha nämligen uttalats gentemot den här föreslagna åtgärden, i det att man förmenat att det nu nödvändiga tonnaget skulle komma att bli fastlåst. Försäkringsbestämmelserna säga emellertid att vissa klassningar skola vidtagas. I allmänhet är det fråga om tolvårsperioder. Det finns sålunda möjlighet att när ett fartyg ligger vid kaj eller befinner sig i docka vidta sådana här förbättringar i bostadsförhållan-

Bostadsförhållanden å svenska fartyg. (Forts.)
dena. Man behöver sålunda icke utsätta sig för den risk, som nämnts i det sammanhanget.

Herr talman! Med hänvisning till vad jag sålunda anfört ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Senander**: Herr talman! Jag skulle först i anledning av herr Hagbergs i Malmö anförande vilja framhålla, att jag i egenskap av tulltjänsteman besökt många hundratals fartyg och därvid konstaterat, att de förhållanden, som råda för besättningsmännen, äro under all kritik. Ingen skall heller kunna inbilla mig — jag stöder mig på en långvarig erfarenhet, som jag tidigare nämnde — att förhållandena för besättningarna ombord på svenska fartyg äro sådana i allmänhet att de kunna sägas vara människovärdiga. I övrigt skulle jag vilja säga om herr Hagbergs i Malmö anförande, att det verkade som om herr Hagberg direkt uppträdde som representant för redarkapitalet. En representant för denna klick skulle i vart fall icke ha kunnat försvara de usla förhållanden, som råda för besättningarna i den svenska handelsflottan, på ett bättre sätt än herr Hagberg i Malmö gjorde.

Behandlingen av frågan om förbättrade bostadsförhållanden på våra fartyg utgör för övrigt ett gott provstycke på hur svårt det är för arbetarna att vinna förståelse ens för de rimligaste anspråk. Hänsynen till det rika redarkapitalet har varit utslagsgivande under behandlingen av frågan. Något nämnvärt hänsynstagande till sjöfolket har man faktiskt icke kunnat spåra i det som hittills inträffat vid handläggningen av dessa spörsmål. Jag vill erinra om, vilket för övrigt också framgår av handlingarna, att redan 1939 ingåvo vi kommunister här i kammaren en motion i saken. Vi nöjde oss vid detta tillfälle med att yrka på en utredning. Förra året avgav herr Lindberg i Stockholm en motion med samma syfte. Motionerna blevo emellertid avslagna med den vanliga, jag måste säga, platta motiveringen att frågan var föremål för statsmakternas uppmärksamhet. Nu har utskottet äntligen beslutat sig för att förorda en utredning. Hade emellertid utskottet kunnat bestämma sig tidigare, så kunde utredningen nu ha varit färdig och de skandalösa bostadsförhållandena kunnat vara åtminstone på väg att avvecklas. Även om utskottet nu begär en skyndsam utredning är det väl knappast troligt, att frågan kommer avsevärt närmare sin lösning inom rimlig tid. Det enda riktiga enligt vår mening i detta fall hade varit, att utskottet i stället för en utredning hade föreslagit riktlinjer för en ny förordning i frågan, som utan hänsynstagande till redarkapitalet medgivit en radikal upprepning med de gamla vidriga förhållandena ombord på fartygen och därmed en verklig förbättring av sjöfolkets bostadsförhållanden. Tidigare har, då det gällt att lägga hinder i vägen för frågans lösning, från olika håll åberopats kostnadsskäl. Naturligtvis ha dessa skäl bottnat i redarkapitalets profitintressen och icke haft det minsta fog för sig. Nu kan man icke med bästa vilja i världen längre åberopa dessa skäl mot en snabb och radikal lösning av frågan, ty det förhåller sig ju så, såsom här vitsordats bl. a. av utskottets ordförande, att rederierna häva in jättevinsterna på kriget. Jag kan komplettera de siffror, som anfördes från utskottsordförandens sida, genom att meddela, att de fem största rederibolagen ökade sina vinster från 11 miljoner kronor före kriget till nära 30 miljoner kronor förra året, en stegring alltså på icke mindre än 167 procent. Härtill kommer det makabra förhållandet att rederibolagen numera på debetsidan i sin bokföring fått en ny post, som heter »vinst på fartygsförluster». För att visa hur stora vinster man kan göra på dessa katastrofer vill jag nämna, att Svenska Amerika Mexico-Linjen hade ett rent netto på förlisningen av sitt fartyg »Lagaholm» av icke mindre än 1,800,000 kronor. Samtidigt som alltså redarna

Bostadsförhållanden å svenska fartyg. (Forts.)

tjäna grova pengar på krigsförstörelsen få svenska sjömän arbeta för hyror, som icke stå i någon som helst rimlig proportion till de risker de löpa under sitt arbete. Sedan krigsutbrottet ha icke mindre än 652 svenska sjömän fått sätta livet till. Men redarna, som ingenting riskera, tjäna grova pengar t. o. m. på de katastrofer, som orsaka denna stora förlust av människoliv. Samma redare vägra emellertid ännu i dag att bereda sjöfolket människovärdiga förhållanden ombord. Deras profitintresse tar ingen hänsyn till människomaterialet. Slående bevis för detta finna vi i det anförande, som herr Hagberg i Malmö nyss höll. Det är emellertid trots allt inte märkligt, att det snikna redarkapitalet handlar på ett dylikt sätt, men det är sannerligen på hög tid att regering och riksdag ta ett verkligt krafttag i frågan och radikalt skjuta redarintresset åt sidan. Från flera håll ha här hållits anföranden, som tyda på att man ännu är behäftad med dessa hänsyn till kapitalets intressen. Det är på tiden att dessa ställas åt sidan och att regering och riksdag på allvar ta itu med denna fråga och låta den få en riktig lösning. Finns det någon som helst mening bakom de vackra fraser, som man titt och tätt utnyttjar för att karakterisera det värdefulla arbete, som våra svenska sjömän utföra, så borde fraserna äntligen följas av handling. Men denna handling kan icke komma till stånd, om redarintressena alltjämt skola få sätta sin prägel på handläggningen av denna fråga.

Herr talman! Tyvärr är det icke möjligt att nu yrka på ett omedelbart eller snabbare åtgörande än som föreslagits i utskottets betänkande, och därför ber jag att få yrka bifall till detta.

Herr Persson i Norrby: Herr talman! Det är alldeles riktigt som den förste talaren i debatten anmärkte, nämligen att denna fråga var uppe till behandling vid såväl 1939 års som 1940 års riksdag. Vid båda tillfällena var det fråga om en skärpt lagstiftning på hithörande område. Att jag nu som ledamot av utskottet funnit att någonting bör göras och kan göras på detta område beror i första hand på de besök, som vi fingo tillfälle att avlägga på de här omnämnda fem handelsfartygen. Jag fick därvid den bestämda uppfattningen, att på detta område mycket skulle kunna göras för en ringa kostnad, och jag tror, att även inom den nuvarande lagstiftningens ram på detta område mycket skulle kunna göras av vederbörande myndighet — i detta fall kommerskollegium — genom ändrade instruktioner för dispensförfarandets tillämpning utan alltför stora kostnader. Trots att jag 1939 var med om att avstyrka den då föreliggande motionen, som ju i stort sett gick ut på ungefär detsamma som den nu behandlade, blev jag vid detta besök omedelbart på det klara med att åtskilligt skulle kunna göras redan nu. En annan sak är att man framdeles, när man får större översyn på problemet, också kan göra en hel del.

Första kammarens tillfälliga utskott, som haft att behandla motsvarande motion, besökte fartygen samtidigt som vi och gjorde samma iakttagelser som vi. Det har också tillstyrkt motionen, som även godtagits utan meningsskiljaktighet av första kammaren.

Herr talman! Med hänvisning till vad tidigare sagts här under diskussionen och till vad jag själv nu anført ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Petersson i Gäddevik: Herr talman! Herr Lindberg i Stockholm ville genom att hänvisa till de instämmanden, som följde på herr Hagbergs i Malmö anförande, göra denna fråga till en politisk fråga. För min del vill jag endast hänvisa till vad utskottets ordförande här sagt, nämligen att utskottet varit enhälligt i sitt förslag om att en utredning nu borde komma till stånd på detta område.

Bostadsförhållanden å svenska fartyg. (Forts.)

Det är klart, att vi kommit till denna uppfattning om att något borde göras genom de undersökningar vi verkställt och genom de besök vi gjort på de här åsyftade fartygen. Vi ha vidare i utskottet åhört föredrag av redareföreningens ombudsman herr Nordborg liksom av sjöfolksförbundets ombudsman herr Lundgren, och uskottet har sålunda fått del av synpunkterna på ömse håll. Anledningen till att jag nu bibringats den uppfattning jag har i frågan var herr Nordborgs uttalande, att han för sin del ansåg, att en del, som kunde anses behövt och skäligt, nog skulle kunna åstadkommas på dessa båtar för ganska rimliga kostnader. De besök, som vi gjorde på de ifrågavarande båtarna, gjorde som sagt också sitt till att jag nu har den uppfattningen, att någonting bör göras för att råda bot på de missförhållanden, som onekligen råda på en hel del av våra fartyg. Här har ju sålunda framhållits, att man genom att dra elektriska ledningar från maskinrummet kan skaffa belysning i skansen och genom att dra upp en rörslinga från ångpannan kan få värme utan att detta skall behöva medföra så särdeles stora kostnader.

Vidare måste man väl anse att det är viktigt att man vårdar sig om trivseln ombord under nuvarande förhållanden så att, när freden väl en dag kommer och vårt tonnage måste sättas in för att skaffa oss olika slag av förnödenheter, sjömännen kunna bjudas sådana förhållanden ombord att de gärna vilja ta hyra.

Med dessa ord, herr talman, skall jag endast be att få ansluta mig till det yrkande, som här ställts om bifall till utskottets förslag.

Herr Lundgren: Herr talman! Efter de mycket klarläggande anföranden, som här hållits av herr Lindberg i Stockholm och herr Nilsson i Stockholm, kunde det ju kanhända vara onödigt att jag yttrar mig i denna debatt. Det var emellertid ett par saker i herr Hagbergs i Malmö anförande, som jag tycker icke böra få stå oemotsagda i dagens protokoll.

Till en början vill jag då framhålla, att sjömännen icke begära någon särskild ynnest därför att de voro ute i det förra stora kriget och då trotsade farorna. Så är det icke heller nu. Sjömännen ha nämligen till yrke att leva sitt liv ombord på fartyg, och de dra sig icke för att gå ombord, även om det är krig. Men de ha ju, trots att det är krig, rätt att få bo som folk i allmänhet. Herr Hagberg i Malmö menade nu, att utskottets inspektion på dessa båtar icke var mycket att fästa sig vid, då det hela ju endast rörde sig om ett fåtal fartyg. Men nu ligger det så till att förordningen av 1927 innehåller sådana bestämmelser, att 1915 års förordning fortfarande tillämpas för två tredjedelar av den svenska handelsflottans fartyg, och det just på sådana fartyg, vilkas bostäder utskottet funnit vara otillfredsställande. Även om utskottet endast varit ombord på en mycket liten del av den svenska handelsflottan, har det således sett fartyg tillhörande de två tredjedelar där de sämsta bostäderna finnas.

Det är inte alls för tidigt att bostadsfrågan för sjöfolket nu kommer upp till behandling. Vi kunna inte göra så, som herr Hagberg rekommenderade, nämligen att organisationerna själva skulle taga hand om denna sak. Då skulle det bli konflikt efter konflikt; vi ha alltid försökt undvika konflikter med arbetsgivarna, och därför ha vi hemställt, att den lagstiftande församlingen nu måtte taga i håll med de oeffterättliga förhållanden, som råda beträffande bostäderna ombord på fartygen.

Herr Nilsson i Göingegården: Herr talman! Då jag inom utskottet varit med om att reservationslöst biträda utskottets hemställan i denna fråga, vill jag med några ord förklara varför jag gjort detta.

Bostadsförhållanden å svenska fartyg. (Forts.)

Även jag var liksom de andra utskottsledamöterna i tillfälle att titta på bostadsförhållandena på de fartyg, som utskottet besökte här i Stockholm, och jag måste säga, att även för en lekman var det klart och tydligt, att dessa bostäder skulle utan alltför stora kostnader för redarna kunna förbättras och göras trevligare för sjöfolket än vad som nu var fallet.

Den utredning, som utskottet här gjort, har klandrats av herr Hagberg i Malmö såsom varande ofullständig. Det ber jag för min ringa del att få protestera emot. Det må hända, att utredningen kunde ha gjorts ännu bättre och mer klarläggande, men trots att de flesta utskottsledamöterna äro lekmän på detta område, ha vi varit fullständigt eniga om att det, såsom framhållits av flera talare förut, borde finnas möjligheter att utan alltför stora kostnader rätta till vad som är bristfälligt.

Vi ha ju inom utskottet haft tillfälle att taga del av ett föredrag av redareföreningens ordförande, direktör Nordborg, och jag måste ärligt säga, att jag då blev fullt på det klara med att även direktör Nordborg var av den åsikten, att det finns saker som böra rättas till. Han var, efter vad jag kunde förstå, inte absolut motståndare till vad som här i motionen har begärts.

Vidare vill jag säga, att jag för min del inte tolkat herr Hagbergs yttrande så, att han här på något sätt skulle vara talesman för det parti jag tillhör, när han sökte framhålla att det inte vore lämpligt just i denna tid eller av behovet påkallat att lägga ned för mycket pengar på denna sak. Det gäller ju här — såsom framhållits av utskottets ordförande herr Nilsson och som jag för min del vill livligt understryka — framför allt alla dessa smådetaljer, som omedelbart falla i ögonen vid en blick på det svenska sjöfolkets bostadsförhållanden ombord på fartygen. Vi fäste oss inom utskottet särskilt vid, att det borde finnas goda möjligheter att under den tid, som tonnaget är upplagt, rätta till dessa förhållanden.

De kostnader, som herr Lundgren inom utskottet framhöll skulle vara nödvändiga för bostädernas sättande i fullgott skick, äro, såvitt jag i min ringa mån förstår, beräknade i överkant. Man kan för mycket rimliga kostnader rätta till dessa förhållanden och göra bostäderna fullt människovärdiga.

Jag har med dessa ord bara velat deklarerera varför jag biträtt utskottets ståndpunkt, och jag ber nu, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Persson i Norrby: Herr talman! Jag skall be att få rätta ett misstag från min sida. I mitt föregående anförande sade jag att första kammaren redan behandlat detta ärende. Så är emellertid inte fallet. Trots att första kammaren hunnit före oss med behandlingen av en del frågor, har den ännu icke behandlat detta ärende. Men vi ha inom utskotten haft gemensam föredragning i ärendet och kommit till samma slutsatser.

Herr Hagberg i Malmö: Herr talman! Det kan kanske anses rimligt, att jag nu tillåter mig knyta några reflexioner till vad en del talare sagt här under debatten.

Jag hade tänkt börja med en erinran beträffande den del av herr Perssons i Norrby anförande, där han talade om att första kammarens andra tillfälliga utskott skulle ha tillstyrkt denna motion ävensom meddelade att första kammaren utan meningsskiljaktighet skulle ha godtagit utskottets hemställan. Nu har han ändrat denna uppgift, som ju inte var riktig, och jag har därför ingen anledning att uppehålla mig vid den saken.

I anledning av herr Senanders yttrande om »det snikna redarkapitalet» och

Bostadsförhållanden å svenska fartyg. (Forts.)

den profit man gör i form av krigsvinster, må det kanske inte vara ur vägen att erinra talaren om att dessa vinster falla under en lagstiftning, som kallas krigskonjunkturskattelagen, och att av dem tar det allmänna praktiskt taget alltsammans upp till 90 procent. Därav följer ju, att man inte behöver underkasta herr Senanders anförande något mer utförligt bemötande, och jag övergår till det anförande, som hölls av utskottets ärade ordförande.

Jag vill då först säga, att det fagnade mig att erfaras, att han tog förnuftigare och mer måttfullt på detta spörsmål än vissa andra talare här gjort. Han var ju redo att betyga, att på de nya fartygen voro förhållandena ganska tillfredsställande. Ett sådant medgivande har man inte gjort från andra kretsar under överläggningen.

Däremot överraskade mig något ett uttalande, som den ärade talaren gjorde. Han förklarade — jag antecknade vad han sade — att det inte alls var meningen att bedriva denna utredning i någon snälltågsfart, utan att den skulle ske mycket långsamt och försiktigt. Jag kan inte finna, att detta hans uttalande korresponderar med utskottets motivering, i vilken man kan läsa: »Enligt utskottets mening bör en sådan utredning omedelbart komma till stånd och bedrivas med all möjlig skyndsamhet, så att nya bestämmelser snarast möjligt måtte kunna utfärdas.» Det är ju inte riktigt detsamma.

Vidare lämnade den ärade talaren några uppgifter rörande det ekonomiska utfallet av rederiverksamheten här i landet på senare tid. Jag tvivlar inte ett ögonblick på att de utdelningssiffror, som han nämnde, äro alldeles riktiga men att av dem draga de slutsatser, som han gjorde, kan näppeligen anses berättigat. Man får ju inte, därför att ett företag i år t. ex. kan utdela 5 à 6 eller kanske 10 à 12 procent, draga den slutsatsen, att detta är företagets normala utdelning. Man måste väl slå ut siffran över en längre tidsperiod. Herr Nilsson antydde också någonting sådant, ehuru han inte tycktes vara beredd att draga ut konsekvenserna av sitt allmänna resonemang.

Det kan kanske inte heller vara opåkallat, när man talar om de vinster, som våra rederier ha kunnat redovisa, att påpeka att ett av landets största rederier just i dagarna presenterat sitt bokslut från föregående år, vilket uppvisar en förlust på 2.28 milj. kronor. Jag kan inte precis säga, att detta vittnar om någon större profit för det snikna redarkapitalet.

I övrigt ha en rad talare här lagt ned mycken möda på att visa upp, att det är på det hela taget ganska begränsade åtgärder, som behövas för att rätta till förhållandena. Det är fråga om värmeslingor, duschanordningar o. s. v. Men är det så, herr talman, att det inte fordras någon större apparat för att lösa detta spörsmål, varför kräver man då en stor kungl. utredning? Saken kunde väl i all rimlighets namn ordnas genom det organ, som finns till förfogande för sådana angelägenheter, nämligen kommerskollegium, utan att man behöver tillsätta någon stor kungl. kommitté.

Här har även talats om det tramptonnage, som för närvarande går med kol mellan Sverige och Tyskland — det var herr Lindberg som gjorde det. Han framhöll, att det är särskilt på dessa fartyg, som förhållandena äro otillfredsställande. Jag skall inte närmare diskutera den saken med honom. Men jag vågar undra, vad det skulle betyda, om vi nu lade upp en större del av dessa båtar, som gå mellan Sverige och Tyskland med kol, för att ombord på dem vidtaga de anordningar, som här ifrågasatts. Vi veta alla i denna församling, hur vår bränslefråga för ögonblicket gestaltar sig. Det kommer ju endast in mycket begränsade kvantiteter kol och koks utifrån, väsentligen beroende på transportförhållandena. Skulle vi nu ytterligare försvåra dessa transportmöjligheter, bleve givetvis våra utsikter att få bränsle utifrån ännu mer begränsade. Jag tror inte, att man kan gendriva min uppfattning på

Bostadsförhållanden å svenska fartyg. (Forts.)

den punkten. Tvärtom måste det väl vara ett allmänt svenskt intresse att i all den utsträckning som är möjligt upprätthålla denna import.

Vad som sagts här från flera talares sida har bestyrkt vad jag förmådde i inledningen till mitt föregående anförande, nämligen att det var detta besök på fem fartyg, som hos utskottsledamöterna konstituerat deras uppfattning om det allmänna tillståndet inom den svenska handelsflottan. Man säger, att man inte kunnat underlåta att taga hänsyn till de erfarenheter man gjort. Jag vill visst inte ifrågasätta värdet av de erfarenheter man kunnat skaffa sig, men jag vill dock med styrka understryka det förhållandet, att det organ här i landet, som dag efter dag, månad efter månad, år efter år kontinuerligt granskar dessa fartyg, har en helt annan uppfattning än den som utskottets ledamöter fått efter sitt flyktiga besök i Stockholms hamn.

Herr Nilsson i Stockholm: Herr talman! Även med risk att bli tjugig måste jag med anledning av herr Hagbergs sista uttalande göra några reflexioner angående hans bevisföring.

Jag måste säga, att det, mot bakgrunden av att tidigare utskott som behandlat denna fråga inte alls gjort några besök ombord på fartygen, är litet konstigt att han förebrår oss utskottsledamöter för att vi verkställt fåtaliga besök på vissa fartyg. Jag kan inte förstå, att det finns någon rimlig anledning att därför rikta något klander gentemot utskottets verksamhet.

Beträffande sedan påståendet att jag skulle ha gjort mig skyldig till en motsägelse när det gäller yrkandet om skyndsam utredning och mitt uttalande om att dessa åtgärder icke kunde verkställas med någon snälltgångsfart, vill jag säga, herr Hagberg, att däri icke ligger någon motsägelse. En skyndsam utredning innebär icke enligt min mening, att resultaten komma att omsättas i praktiken med någon snälltgångsfart. Detta kommer att dröja åtskilliga år, kanske fyra, åtta eller tolv år, beroende på att klassningen av svenska fartyg sker just inom dessa tidsrymder. Det var detta jag åsyftade, när jag talade om att det inte kunde bli fråga om någon snälltgångsfart i detta sammanhang.

När det gällde rederiernas utdelningar sade jag uttryckligen, att av de kanske i och för sig onormala vinsterna under de två sista åren borde medel kunna avsättas för det ändamål det nu är fråga om. Jag påpekade emellertid samtidigt att rederierna fr. o. m. 1936 icke haft att räkna med några svåra ekonomiska förhållanden.

Slutligen vill jag betona, att när utskottet har yrkat på utredning ha vi understrukit, att man därvid även bör använda sig av det material, som kommerskollegium redan tidigare har inhämtat. Men därför att kommerskollegium har detta material, är väl inte saken i och för sig klar — det utgör bl. a. denna debatt mellan herr Hagberg och mig ett bevis för. Även om utskottet anser att man skall använda sig av kommerskollegii material, har man därför inte kunnat anse en utredning som sådan vara överflödig.

Herr Lundgren: Herr talman! Herr Hagbergs påpekande att Svenska Amerikalinjen gjort en förlust under föregående år är naturligtvis fullkomligt riktigt. Men jag vill framhålla, att Svenska Amerikalinjen endast har passagerarfartyg och det finns ju inte någon möjlighet att göra resor med dylika — åtminstone inte med de två av linjens båtar, som ligga hemma i Sverige; när det gäller dem som befinna sig i Amerika försöker man upprätthålla trafiken så mycket som möjligt. Det gäller således här ett enskilt rederiföretag med båtar, som äro byggda för passagerarfart, och man kan givetvis inte säga, att dess förlust utgör någon måttstock för övriga rederiers verksamhet.

Bostadsförhållanden å svenska fartyg. (Forts.)

Jag vill påpeka, att under förra storkriget var t. ex. fraktindexet för kolfrakterna uppe ända i 1,036. Men så snart kriget var slut och det icke längre bjöds höga frakter, lades fartygen upp. Man hade väl då haft möjlighet att taga av de stora pengar man förtjänat och rusta upp bostäderna på fartygen, men det underlät man att göra. Det är inte riktigt att tänka sig gå samma väg vid detta tillfälle, att när kriget en gång är slut låta bostäderna fortfarande vara lika dåliga som de nu äro.

Herr **Lindberg** i Stockholm: Herr talman! Jag ber om ursäkt för att jag kommer igen en gång till i denna fråga, men det var ett yttrande av herr Hagberg angående transportfartygen, som uppkallade mig. Han frågade, hur vi trodde att det skulle se ut, om dessa trampfartyg, som nu gå mellan Tyskland och Sverige med kol, skulle läggas upp och vårt lands bränsleförsörjning på den grund äventyras. Jag trodde, att det var fullt klart, att det inte var vår mening att man omedelbart skulle sätta i gång med en ombyggnad av bostäderna. Det har ju från utskottets liksom från motionärernas sida endast begärts en utredning, och denna utredning kan, trots att handlingar i ärendet finnas hos kommerskollegium, väntas taga ganska lång tid. När utredningen sedan är färdig, skall det väl beslutas från fall till fall, vilka fartyg som skola bygga om sina bostäder.

Jag tror också, att jag tydligt sagt ifrån, att ingen av oss på sjöfolkssidan begär att fartygen skola läggas upp för att bostäderna skola ändras om, utan att omändringen bör ske i samband med en klassning. Vi ha ju för närvarande här i landet 4-, 8- och 12-årsklassning, varav 12-årsklassningen är den mest genomgripande. Såvitt jag vet bevilja inte försäkringsbolagen dispens någon längre tid utöver 12 år — möjligen för ett halvt år eller i nödfall för ett år — och jag tror inte att det finns någon redare här i Sverige, som skulle äventyra att gå med oförsäkrade fartyg. Fartygen måste således under alla förhållanden läggas upp för klassning efter cirka 12 år.

Det har här talats om rederiernas stora vinster, och det är otvivelaktigt så, att rederierna, om inte alla så dock en stor del, gjort ganska goda vinster under den tid, som gått sedan 1939. Men det är ingen, som säger något om att rederierna förtjänat pengar. Det måste de ju göra, om de skola kunna förnya sitt tonnage o. s. v. Men man har väl ändå rätt att kräva att de av dessa förtjänster avsätta en liten del också för besättningens trevnad och välfärd, och jag tycker att det bör vara angeläget, att detta krav framställles på sådant sätt, att det verkligen blir någonting gjort på detta område.

Nu har man ju här i landet kommit underfund med att t. o. m. soldaterna, som väl inte förr voro föremål för någon speciell omvårdnad, böra få det bättre ordnat för sig. Man har upptäckt att det inom det militära också behövs någonting, som heter manskapsvård. Är det inte lika angeläget att det införes manskapsvård även för sjöfolket? Varför skola besättningarna ombord på fartygen behöva föra den sämsta möjliga tillvaro, när de göra sin tjänst för riket ute på haven? Det kan väl inte vara nödvändigt, och det måste också ur ekonomiska synpunkter vara felaktigt att ha en sådan inställning. Jag tror att rederierna skulle tjäna på att bättre vårda sig om sina besättningar, även om en sådan ordentlig omvårdnad om besättningarna inte direkt skulle resultera i att man kunde gå in på ett bankkontor och lyfta 5 procents ränta på de pengar man lagt ut för den här sakens skull. Man komme i alla fall att tjäna på saken därigenom att besättningarna stannade på fartygen. De ideliga avmönstringar, som nu ske, kunna inte vara till någon fördel för rederierna, utan man måste tvärtom förlora pengar därpå.

Det har tidigare sagts att det vore så svårt att genomföra dessa förbätt-

Bostadsförhållanden å svenska fartyg. (Forts.)

ringar, därför att det skulle draga med sig så stora utgifter, och att detta inte skulle vara bra ur konkurrenssynpunkt. Ja, det talet för man visst fram, vilken tidpunkt det än gäller. Är det ett mycket dåligt sjöfartsår, åberopar man dessa ekonomiska svårigheter såsom skäl för avslag på dessa krav. Befinner man sig i goda tider för sjöfarten med stora, eller i varje fall relativt stora inkomster för rederirörelsen, ja, då säger man att det väntas snart en lågkonjunktur igen och med hänsyn därtill är det ur ekonomisk synpunkt omöjligt att genomföra förbättringar av bostäderna. När är egentligen situationen sådan att det är möjligt att genomföra dessa förbättringar? Är det någon på det håll, där man försöker göra allt man kan för att bromsa en riktig utveckling på detta område, som kan upplysa därom?

Jag tror inte att vi skola klandra att rederierna göra vinster, men vi ha, såsom jag tidigare sagt, rätt att begära att en del av dessa vinster användas för besättningarnas välfärd och trevnad ombord på fartygen.

Herr talman, jag vidhåller mitt yrkande.

Herr **Sundberg**: Herr talman! Herr Hagberg i Malmö påpekade i sin argumentering bl. a. att rederinäringen också drabbas av krigskonjunkturskatten. Detta är naturligtvis alldeles riktigt, men herr Hagberg borde, när han nämnde detta, också ha talat om alla de lättnader, som äro föreskrivna beträffande rederinäringen. Det finns ju särskilda bestämmelser, som göra att rederinäringen inte drabbas av lagen i dess fullaste utsträckning.

Om detta yttrande stode alldeles oemotsagt, skulle det ju också se ut, som om staten hade visat mindre intresse för rederinäringen än för en del andra näringar, och jag har därför bara i allra största korthet velat påminna om de lättnader, som rederinäringen härvidlag beviljats.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls; och skulle jämlikt § 63 riksdagsordningen detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 16.

Föredrogs andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 4, i anledning av väckt motion om viss ändring i gällande stadga angående hotell- och pensionatrörelse.

I en inom andra kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 229, hade herr *Svensson* i Ljungskile *m. fl.* hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om sådan ändring av stadgan den 8 juni 1917 angående hotell- och pensionatrörelse att i motionen angivna synpunkter bleve tillgodosedda.

Utskottet hemställde, att motionen II: 229 icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr **Svensson** i Ljungskile: Herr talman! Jag har tillsammans med tre partikamrater tillåtit mig hemställa, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t begära viss ändring i stadgan för hotell- och pensionatrörelse. Den föreslagna ändringen syftar i korthet till att det skulle bli möjligt för befolkningen, som bor i kustbanden och vid våra insjöstränder, att hyra ut sina familjebostäder till sommargäster utan att detta behöver falla under hotell- och pensionatstadgans bestämmelser.

Andra kammarens protokoll 1941. Nr 28.

Viss ändring i gällande stadga angående hotell- och pensionatrörelse. (Forts.)

Såsom alla veta, är det en mycket stor mängd människor, småbrukare, fiskare, hantverkare och andra, som bo utefter våra kuster, vilka sedan lång tid ha brukat hyra ut sina bostäder under några korta sommarveckor för att därigenom förstärka sina inkomster. Nu har emellertid 1 § i gällande hotell- och pensionatstadga en sådan avfattning, att den bokstavligen gäller all uthyrning av möblerad bostad med eller utan förplägnad. Dock är det särskilt bestämt att om antalet rum inte överstiger fyra, behöver hyresvärderna endast anmäla för polismyndigheten den s. k. »rörelse», som han bedriver. Om det däremot är mer än fyra rum, som skola hyras ut, skall vederbörande söka tillstånd hos länsstyrelsen, som då föreskriver vilka åtgärder, som skola vidtagas beträffande brandskydd och åtskilligt annat.

Därigenom att den här ifrågavarande stadgan har namnet hotell- och pensionatstadgan, ledes tanken på *den egentliga hotellrörelsen*, men det är inte den, som motionärerna i första hand siktat på, ehuru utskottet här intagit en ståndpunkt och skrivit sitt utlåtande, som om så vore fallet. Vad vi tagit sikte på är, som sagt, uthyrning av familjebostäder till sommargäster.

Man kan ju fråga sig, om en sådan uthyrning verkligen skall kallas för hotell- och pensionatrörelse och alltså läggas under den nämnda stadgans bestämmelser. Såvitt jag kan finna av de uttalanden från olika myndigheter, som utskottet har inhämtat, veta inte de myndigheter, som själva skola tillämpa lagen, hur det förhåller sig med den saken. Länsstyrelsen i Stockholms län håller före, att denna uthyrning icke bör falla under hotell- och pensionatstadgan. Länsstyrelsen i Kalmar län menar däremot, att den måste hänföras till hotell- och pensionatrörelse. Länsstyrelsen i Gotlands län förklarar — vilket jag tycker är riktigt — att 1 § i denna stadga har en så svävande avfattning, att det egentligen är omöjligt att bestämma var gränsen för stadgans tillämpningsområde går. Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län påminner om en annan liten intressant detalj. Det är så, att den som driver rörelse, vilken faller under hotell- och pensionatstadgan, är skyldig att föra handelsböcker. Om alltså en fiskare hyr ut fem rum till sommargäster utan att det är fråga om någon förplägnad, är han enligt nu gällande lag skyldig att föra handelsböcker över denna »rörelse», även om den endast innebär att han inkasserar några tiotals eller hundratals kronor i hyra. Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län finner det med all rätt opåkallat att det skall vara på det sättet, och den säger, att exempel på sådana fall av under hotell- och pensionatstadgan fallande uthyrning finnas i hundratal i länets skärgårdssamhällen. Men för övrigt anser länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län, att allting är väl beställt härvidlag. Man har möjlighet att ge dispens, och man gör det.

Såvitt jag har kunnat finna genom den beröring jag haft med människor, som drabbats av denna bestämmelse, är det i verkligheten landsfiskalerna, som avgöra, om hotell- och pensionatstadgan skall träda i funktion eller inte. Det är dessbättre på det sättet, att de flesta landsfiskaler inte ha brytt sig om att överhuvud taget syssla med dem, som hyra ut några rum till sommargäster, även om det skulle råka vara fem, sex, sju eller t. o. m. åtta rum. Men här och var finns det en landsfiskal, som kommit underfund med att här måste hotell- och pensionatstadgan ordentligt tillämpas, och så drabbas en och annan bygd, fullkomligt slumpvist, orimligt och orättvist, av en tillämpning av hotell- och pensionatstadgan, som efter vad jag kan förstå icke någonsin varit myndigheternas mening.

Nu menar utskottet, att vad som här är föreskrivet i fråga om personkontroll och brandsäkerhet är nödvändigt och av så begränsad omfattning, att man inte kan göra några befogade erinringar däremot. Vad beträffar person-

Viss ändring i gällande stadga angående hotell- och pensionatrvärelse. (Forts.)

kontrollen, vilken innebär att pensionatsinnehavare skall anmäla ankommande resande till polismyndigheten, gäller denna bestämmelse endast där man hyr ut mer än fyra rum. En av de länsstyrelser, som yttrat sig i denna sak, framhåller att bestämmelsen snarare borde skärpas än mildras. Jag skulle vilja säga, att den bör antingen skärpas eller helt avskaffas, ty sådan som den nu är måste den vara fullständigt meningslös. Det finns ju, särskilt i norra och mellersta Bohuslän, badortssamhällen, vilka under sommaren i mycket stor utsträckning befolkas av tjänstemän och andra här uppfifrån Stockholm. De som då bo i byggnader, där man hyr ut mer än fyra rum, kontrolleras, men de som bo i byggnader, där det finns högst fyra rum, kontrolleras inte. Jag tror, att om det finns några icke önskvärda individer, som vilja uppehålla sig i dessa trakter, äro de inte dummare än att de krypa igenom ett nät med så stora maskor. Det förefaller alltså fullständigt meningslöst att ha en personkontroll av det slag som nu gäller.

När det gäller de direkta ekonomiska utgifterna för brandskydd och andra föreskrivna åtgärder, menar utskottet, att de äro så små att det inte har någon betydelse. Den saken ter sig nog en smula olika från utskottets och andra myndigheters sida och från deras, som drabbas av bestämmelserna. Jag skall nöja mig med att anföra ett enda exempel. Jag talade för någon tid sedan med en ledande kommunalman i ett samhälle i norra Bohuslän. Han hade på en gång hjälpt femton stycken husägare att skaffa ritningar och övriga tillbehör till ansökningar om att hyra ut rum, som sedan skickades in till K. B. När papperen kommo tillbaka från länsstyrelsen och vederbörande fingo se vad som skulle göras, var det endast fyra, som fullföljde saken, medan elva hellre läto bli att hyra ut rum än kostade på de anordningar, som länsstyrelsen föreskrev.

Utskottets ärade ordförande nämnde vid behandlingen av föregående fråga, att de praktiska förhållandena äro ett starkare argument än någonting annat. Jag skall be att få understryka detta tämligen allmängiltiga uttalande, men jag måste säga, att det förefaller mig, som om utskottet vid behandlingen av denna fråga inte hade kommit i kontakt med de praktiska förhållandena. Gentemot det uttalandet att det ur brandsäkerhetssynpunkt skulle vara absolut nödvändigt att upprätthålla den kontroll det här gäller, står ju det faktum att denna kontroll icke alls upprätthålles i de flesta fall, därför att denna lag i flertalet fall icke tillämpas. Det är bara i viss utsträckning och i vissa trakter, som man börjat tillämpa den. Det är ju också på det sättet, att de rum, som under sommaren hyras ut till sommargäster, i stor utsträckning bebos av familjens egna medlemmar under övriga tider av året. Det kan väl inte ur brandsäkerhetssynpunkt vara farligare att några sommargäster bo i dessa familjebostäder under några sommardagar än att familjens egna medlemmar bo där under övriga delar av året.

Om nu hotell- och pensionatstadgan skall börja mera allmänt tillämpas beträffande denna rumsuthyrning, blir resultatet att uthyrningen i växande utsträckning flyttas över till hotell och pensionat och att man bygger stora sommarpensionat, vilka det naturligtvis är lätt att göra sådana att de fylla hotell- och pensionatstadgans fordringar. Men det är ur befolkningens synpunkt inte önskvärdt att det går på det sättet. De människor, småbrukare, fiskare och andra, som bo i kusttrakterna, ha det alltid och inte minst nu så pass besvärligt att klara sin försörjningsfråga, att man inte utan starka och tvingande skäl bör göra det ännu svårare för dem att behålla de små hyresinkomster som de varit vana vid.

Vår motion innebär ju endast, att riksdagen skulle hemställa hos Kungl.

Viss ändring i gällande stadga angående hotell- och pensionatrörelse. (Forts.)
Maj:t att företaga viss ändring i hotell- och pensionatstadgan, så att de synpunkter jag här framfört bleve tillgodosedda, och Kungl. Maj:t har givetvis möjlighet att vidtaga de modifikationer eller välja de vägar, som befinnas lämpliga. Jag har tagit del både av vad myndigheterna sagt och av de erfarenheter som människorna ute i bygderna gjort, och resultatet är att jag alltså är lika övertygad om att det krav, som framställs i motionen, är riktigt och i hög grad rimligt, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Herr Nilsson i Stockholm: Herr talman! Jag skall villigt gå med på att en del av de synpunkter, som framförts av herr Svensson i Ljungskile, i och för sig kunna vara behjärtansvärda. Men utskottet har även, när det tagit ställning till denna fråga, tagit del av yttranden från en rad myndigheter, bl. a. svenska brandkårernas riksförbund, som avstyrkt den föreslagna ändringen. Och vi ha, när vi vägt fördelarna och nackdelarna mot varandra, kommit till det resultatet, att vikten av att trygga säkerheten till liv och lem, d. v. s. frågan om att förebygga brandfaran och andra risker, som man kanske skulle utsätta människorna för genom att taga den ordning som herr Svensson föreslagit, var så pass övervägande, att man borde yrka avslag på motionen.

Herr talman! Med ledning av vad jag sålunda sagt och med hänsyn till de yttranden, som inkommit från de ansvariga myndigheterna, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Svensson i Ljungskile: Herr talman! Det är alldeles klart, att man i detta sammanhang måste taga hänsyn till människornas säkerhet till liv och lem, och jag vill inte i princip säga någonting däremot. Vad jag vill hävda är, att gränsdragningen i detta fall är orimlig, ty man argumenterar hela tiden, som om det gällde endast egentlig hotell- och pensionatrörelse, medan bestämmelserna i verkligheten träffa även denna andra verksamhet, som jag här talat om.

Det kan väl inte vara större fara för människors säkerhet till liv och lem, om det bor en sommargäst i ett rum eller om ägaren själv bor där. Anser man det, värderar man människornas liv och lemmar olika, beroende på vem det gäller.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels och på avslag därå och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Svensson i Ljungskile begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller sitt andra tillfälliga utskotts hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

4 Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 17.

Fröken *Andersson* avlämnade en av henne *m. fl.* undertecknad motion, nr 298, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 201, angående ändrad ordning för tillsättning av pastor primarius i Stockholm m. m.

Denna motion remitterades genast till behandling av lagutskott.

§ 18.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 205, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lån för tillverkning av röntgenfilm m. m.; och

nr 207, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 till lån för stödjande av bostadsproduktionen i vissa orter.

§ 19.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.21 e. m.

In fidem
Sune Norrman.
